

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
факультет філології
кафедра англійської філології та перекладу

УДК 378.147:811.111(07)

«Допущено до захисту»

В. о. завідувача кафедри англійської філології
та перекладу

Людмила ШЕРСТЮК

_____ (підпис)

“ _____ ” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

за освітньо-професійною програмою «Сучасна англійська комунікація і переклад – англійська мова і література та друга іноземна мова» зі спеціальності 035 Філологія (спеціалізація 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

на тему: «Особливості відтворення термінів екологічного дискурсу в англо-українському перекладі»

Виконав(ла):

студентка II курсу, групи 641 мз

Боженко Анна Леонідівна

_____ (підпис)

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри англійської філології та перекладу

Абабілова Наталія Миколаївна

_____ (підпис)

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри англійської філології та перекладу

Шерстюк Людмила Валеріївна

_____ (підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Здобувач _____ (підпис)

Миколаїв – 2024 р.

Зміст

Вступ	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В ЛІНГВІСТИЦІ	7
1.1. Функційно-стилістична специфіка текстів екологічного дискурсу	7
1.2. Лексичні особливості текстів екологічного дискурсу	11
1.3. Терміни як основа текстів екологічного дискурсу	14
РОЗДІЛ 2. ТЕКСТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В ПРИЗМІ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА	22
2.1. Закономірності перекладу текстів екологічного дискурсу	22
2.2. Специфіка відтворення термінів екологічного дискурсу українською мовою	33
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕРМІНІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	39
3.1. Контент-аналіз використання термінів екологічного дискурсу в Директивах Європейського союзу	39
3.2. Реалізація термінів екологічного дискурсу в англо-українському перекладі	45
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТОК	99

ВСТУП

У наш час екологічні проблеми набувають все більшої актуальності, що робить переклад екологічних текстів важливим фактором у поширенні знань про екологічні проблеми та способи їх вирішення. Оскільки екологія є порівняно молодого наукою, вона має термінологію, яка все ще перебуває в стадії активного формування, що обумовлює потребу в фундаментальному обґрунтуванні та аналізі шляхів формування нових термінів, у тому числі й опосередковано, через переклад. Не менш актуальним вбачається дослідження відтворення термінів екологічного дискурсу в різноструктурних мовах (як, зокрема, українська та англійська), пошук найкращих способів перекладу простих, складних і складених термінів, залежно від їх морфологічної структури й кількості компонентів. Ця проблема все ще залишається дискусійною в сучасному перекладознавстві й досі не отримала однозначного вирішення. Тому **актуальність** теми даної кваліфікаційної роботи («Особливості відтворення термінів екологічного дискурсу в англо-українському перекладі») не викликає сумніву.

Дослідження екологічного дискурсу знайшло своє відображення в роботах закордонних та вітчизняних науковців: Б. Босс'єр, К. Галлагер, Н. Деркач, Ф. Егертон, В. Жуковська, М. Коломієць, С. Лоуренс, В. Мумоу, А. Новікау, М. Шамсул, А. Штіббе, А. Філл, та інших.

Питання, пов'язані з аналізом термінів із погляду їх словотвору, структури, семантики були об'єктом дослідження таких вітчизняних та зарубіжних мовознавців, як Е. Ахунва, Л. Азарова, Л. Білозерська, С. Єнікєєва, О. Кабиш, О. Корунець, Г. Литвиненко, Д. Фурт та інших.

Проблеми перекладу термінів стали об'єктом наукових розвідок таких дослідників, як Н. Айвазові, Е. Балюта, К. Белява, О. Бережна, О. Гаврилова, І. Гарник, О. Герасимова, М. Герман, А. Дерні, С. Єнікєєва, Ю. Зацний, В. Карабан, Т. Кияк, О. Кліменко, С. Коліна, О. Корбут, О. Мельничук та інших.

Об'єктом дослідження стали терміни екологічного дискурсу.

Предметом дослідження є шляхи передачі термінів екологічного дискурсу в англо-українському перекладі.

Мета роботи полягає у комплексному вивченні термінів екологічного дискурсу та виявленні особливостей їх відтворення в англо-українському перекладі.

Для досягнення поставленої мети слугують наступні **завдання**:

- схарактеризувати функційно-стилістичну специфіку текстів екологічного дискурсу;
- висвітлити лексичні особливості текстів екологічного дискурсу;
- визначити роль термінів як основи текстів екологічного дискурсу;
- розглянути закономірності перекладу текстів екологічного дискурсу;
- проаналізувати наукові засади відтворення термінів екологічного дискурсу українською мовою.
- провести контент-аналіз використання термінів екологічного дискурсу в Директивах Європейського союзу;
- виявити специфіку відтворення термінів екологічного дискурсу українською мовою в матеріалі дослідження.

Матеріалом дослідження в нашій роботі стали Директиви Європейського союзу з екологічної тематики, розміщені на сайті: <https://eur-lex.europa.eu/browse/directories/legislation.html>.

Методологічною основою дослідження є система взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів, спрямованих на отримання об'єктивних та достовірних результатів. Для розв'язання поставлених завдань в роботі застосовано комплексну методіку дослідження. Метод теоретичного аналізу використовувався для опрацювання розглянутого матеріалу; метод синтезу використовувався для узагальнення висновків вчених та результатів власних досліджень; порівняльно-перекладознавчий метод було використано для зіставлення оригінального тексту англійською мовою з текстом перекладу українською мовою; метод суцільної вибірки використовувався для відбору фактичного матеріалу для подальшого його аналізу; квантитативний аналіз

використовувався для статистичних підрахунків даних, одержаних у ході дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в розширенні уявлень про способи перекладу термінів у текстах екологічного дискурсу та виявленні їх специфічних особливостей в англо-українському перекладі.

Практична цінність нашого дослідження полягає в тому, що отримані теоретичні положення та практичні результати можуть бути використані в навчальних курсах з теорії дискурсу, лінгвістики тексту, стилістики, спецкурсах з еколінгвістики з метою формування екологічного світогляду студентів, а також на практичних заняттях з англійської мови для філологічних і нефілологічних спеціальностей. Окрім того, практичне значення роботи полягає в можливості використання матеріалів дослідження в процесі формування словників термінологічної лексики.

Апробація дослідження. Частково теоретичні та практичні результати дослідження було оприлюднено на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи» (м. Львів, 2023) та Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту» (м. Харків, 2023 р.) [16, 17].

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел та додатку.

У вступі подається загальна характеристика дослідження: обґрунтовано вибір і актуальність теми наукового дослідження, визначаються об'єкт, предмет, мета й завдання роботи, розкривається її наукова новизна й практичне значення, а також описуються методи і матеріали дослідження.

У першому розділі подається критичний огляд наукової літератури, присвяченої проблемам опису екологічного дискурсу, його лексичних особливостей, розглядається питання визначення, будови й класифікації термінів, зокрема термінів екологічного дискурсу, вітчизняними та зарубіжними дослідниками й досліджуються способи перекладу термінів.

Другий розділ присвячено аналізу використання термінів екологічного дискурсу в текстах директив ЄС з екологічної тематики та особливостям їх відтворення в українському перекладі.

У третьому розділі проведено контент-аналіз використання термінів екологічного дискурсу в Директивах Європейського союзу й виявлено специфіку відтворення термінів екологічного дискурсу українською мовою в матеріалі дослідження.

У Висновках сформовані основні положення та подано результати дослідження.

Загальний обсяг складає 100 сторінок. Основний текст викладений на 79 сторінках, список використаних джерел складає 175 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Функційно-стилістична специфіка текстів екологічного дискурсу

У наш час збереження природного довкілля живих організмів стало однією з першочергових проблем людства й досліджується в контексті різних наукових дисциплін, у тому числі еколінгвістики. Звернення різних наук до поняття «екологія» обумовлено так званою «екологізацією» наукового знання [160].

Екологічна проблематика пов'язує між собою науковців, політичних діячів, журналістів, adeptів усіх видів мистецтва незалежно від їхньої расової та національної приналежності. Таким чином, багато понять нинішнього екологічного дискурсу виходять за межі вузькоспеціальної комунікативної галузі та потрапляють до інших дискурсивних практик [158].

Термін «дискурс» зараз використовується ширше, ніж його стандартне вживання, тобто одиниця мови, більша за речення, групи висловлювань, усі форми текстів і усної взаємодії, як формальної, так і неформальної. Широке використання терміну дискурс почало позначати переконання, концепції, об'єкти або стратегії та практики, які є частиною дискурсивних утворень.

Феномен дискурсу є багатозначним, у зв'язку з його складною внутрішньою структурою, що містить когнітивний, прагматичний, семантичний та формально-мовний рівні. В екологічному дискурсі як методологічна основа для диференціації текстів використовується функціонально-стилістична типологія предметної галузі «Екологія та охорона навколишнього середовища» [5].

Тексти засобів, що представляють екологічний дискурс, характеризуються сучасністю й динамічністю, актуальністю своєї тематики. Як правило, функція повідомлення та функція впливу реалізуються в подібних текстах рівною мірою за допомогою відпрацьованого арсеналу мовних засобів. При цьому особливий інтерес набувають просторово-часові рамки цього дискурсу в силу того, що вони

визначають специфіку та обмеження, що привносяться конкретним соціальним замовленням та комунікативною ситуацією, яка значною мірою відображає погляди суспільства на екологічні проблеми в конкретний період часу [168].

Під час перекладу текстів екологічного дискурсу від перекладача вимагається володіння всім набором перекладацьких трансформацій. Сьогодні особливо часто використовується калькування сталих виразів англійської мови, але це не завжди є необхідним, іноді це скоріше данина моді або самомилювання.

Так, деякі лексичні одиниці використовуються в квалітативних ситуаціях: екоактивіст, екотерорист, екофрїк. Вони мають експліцитно виражений набір ознак денотату, за якими їх легко ідентифікувати з точки зору культурно обумовлених стереотипів, що викликають конкретні культурно марковані асоціації й містять у собі основний потенціал лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації, закріпленої в колективному знанні про світ [170].

Інші лексичні одиниці, виступаючи в ролі особливим чином організованих і структурованих ділянок когнітивного простору, покликані зафіксувати на лексичній карті якісно нові смислові зміни фрагментів практичного досвіду носіїв мови: ємність екосистем (гранично допустимий рівень навантаження на природне середовище, що не викликає незворотних порушень); екологічний слід (площа землі, необхідна для підтримки життєдіяльності окремої людини, підприємства чи спільноти, при можливості подальшого відновлення споживаних ними природних ресурсів і утилізації відходів), і т. ін.

У сучасній лінгвістиці розвиваються такі підходи до досліджень лексики екологічного дискурсу: функціонально-семантичний; лексикограматичний, семантико-стилістичний і міждисциплінарний. Всі ці підходи враховують як лексичну специфіку текстів екологічного дискурсу, так і їх приналежність до певної сфери комунікації і співвіднесеність з цілями й намірами комунікантів, зважаючи на те, що всі тексти створюються й сприймаються під час суспільної взаємодії [6].

Структура будь-якого екологічного дискурсу включає такі взаємопов'язані частини [172]:

1) Основні екологічні переконання. Відносини між людиною та природою є центральною темою екологічного дискурсу.

2) Аналіз поточної екологічної ситуації. Це передбачає визначення основних екологічних проблем та їх пріоритетність. Наприклад, проблема глобальної зміни клімату має широкий діапазон значень, який простягається від «міф» і «фейк» до «реальної загрози». Це робить будь-яке екологічне питання суперечливим, що незмінно породжує дискусії [10, 15].

В даній роботі ми переважно будемо аналізувати інституційний екологічний дискурс, який можна назвати ядром екологічного дискурсу. Для нього характерні рівність учасників, особливі стратегії (дослідження, експертиза, використання теорії у практику), інтертекстуальність. Ключові концепти: істина, знання, дослідження. Метою є процеси створення й поширення нового знання.

До інституційного дискурсу сьогодні відносять такі підвиди як: педагогічний, політичний, дипломатичний, науковий, масово-інформаційний, рекламний, юридичний, діловий, адміністративний, медичний, спортивний, військовий та ін. [151, 172, 62]. Нижче перелічені підвиди, які переважно будуть розглядатися в нашій роботі:

1. Медійний. Він включає тематичні статті, інформаційні повідомлення, репортажі з місця подій, інтерв'ю, нариси, есе, фейлетони, політичні звернення, заклики, виступи, програми, рекламні плакати та слогани та інші.

2. Науково-технічний. До цього типу належать, як правило, пов'язані з екологічною тематикою наукові статті, тези конференцій, монографії, дисертації, наукові огляди, анотації, наукові доповіді, наукові повідомлення, виступи на конференціях, дискусії, диспути, бесіди, круглі столи, лекції, реферати, довідники, підручники та навчальні посібники; науково-популярні статті та інші.

3. Офіційно-діловий. У рамках екологічного дискурсу він включає дипломатичну й канцелярську документацію з екологічної діяльності (міжнародні конвенції, договори, протоколи, накази, розпорядження, звіти).

4. Нормативно-правовий (юридичний). Серед текстів цього типу такі як закони, адміністративні та урядові розпорядження, директиви, постанови, розпорядження, положення, керівництва, вказівки; угоди, конвенції міжнародного права та інші.

5. Нормативно-технічний. До нього входять документи сфери стандартизації. Це міжнародні, державні, галузеві, міжгалузеві нормативи та стандарти, технічні специфікації, інструкції, каталоги, форми планування, обліку та звітування.

Конкретизуючи поняття екологічного дискурсу відзначимо, що це складне комунікативно-мовленнєве явище, яке:

- є видом соціальної комунікації, що базується на мовній діяльності людей у певному історико-культурологічному контексті на основі загального предмета – екології та охорони навколишнього середовища, що виступають як ключові концепти;
- є сукупністю екологічних текстів різних комунікативно-мовленнєвих сфер (художньої літератури, науки й публіцистики, офіційно-ділового та побутового спілкування), які об'єднані спільною темою й формують екологічну свідомість реципієнтів [161, 174].

Головними темами екологічного дискурсу є стан природи як довкілля людини та інших живих істот, захист навколишнього середовища від забруднення, збереження здоров'я й добробуту людей в умовах кліматичних змін [170]. Проте зміст екологічних текстів дуже різноманітний. Він може включати глобальні екологічні проблеми, які обумовлені зміною клімату на Землі, наслідками природних і техногенних катастроф, споживчим ставленням до природи та її ресурсів з боку людства, появу смертельних хвороб та епідемій з вини людей і т. ін.

Особливістю наукового екологічного дискурсу є особлива низка жанрів. Варто зазначити, що окрім очевидних на перший погляд жанрів, таких як наукові статті, повідомлення, тези, побутове спілкування на екологічну тематику також певною мірою входить до сфери екологічного дискурсу [69].

За тематичним критерієм терміни екологічного дискурсу можна поділити на три великі групи, які на практиці поділяються на багато малих субдискурсів [171, 64]:

- 1) природно-орієнтовані (landscape ecology, ecosystem, natural selection);
- 2) техно-орієнтовані (hydroelectric power plant, man-made accident, technosphere);
- 3) соціально-орієнтовані (sustainable development, socioecology, ecopolitics, environmental consciousness).

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що текстами екологічного дискурсу вважаються перш за все такі тексти, в яких екологічна лексика й термінологія є обов'язковою й структурно посідає сильні текстові позиції. Неоднорідність і динамічність екологічного дискурсу виявляються в тому, що не зважаючи на макротематичну єдність, різні типи текстів екологічної тематики мають різних адресатів [169, 78]. Лексичні особливості текстів екологічного дискурсу залежать від жанру. Найбільш широкий спектр особливостей можна спостерігати в публікаціях інтернет, зокрема, ЗМІ. Проблеми довкілля турбують не лише журналістів, а й пересічних громадян, які активно коментують опубліковані статті та новинні розділи.

1.2. Лексичні особливості англомовних текстів екологічного дискурсу

Лексичні особливості англомовних текстів екологічного дискурсу залежать від жанру. Найбільш широкий спектр особливостей можна спостерігати в публікаціях інтернет, зокрема, ЗМІ. Екологічна тематика є дуже популярною для англомовних ЗМІ, причому можна відзначити, що популярність зростає з часом. Проблеми довкілля турбують не лише журналістів, які працюють у зазначених вище ЗМІ, а й пересічних громадян, які активно коментують опубліковані статті та новинні розділи.

Для масмедійного екологічного дискурсу характерна також висока алюзивність чи інтертекстуальність. Вона проявляється в прихованому або явному цитуванні добре знайомих реципієнтам фрагментів текстів (відомих кінофільмів, популярних пісень, реклами) журналістами та політиками, тобто, вони спираються на широкий контекст засобів масової інформації [73]. Як приклад інтертекстуальності Каленич В. М. описує художні прийоми Ю. Туниці, який на початку статті «Труба раз, труба два... і балтійській екосистемі – «труба»?» («Дзеркало тижня». 2018. № 26. С. 12) вдається до літературної ремінісценції:

«Дискусії навколо будівництва «Північного потоку-2» нагадують трагічний сюжет оповідання Михайла Старицького «Понизив!», коли сільські хлопці засперечалися на два відра горілки...». Розв'язка цього безглузлого дійства була трагічною, бо «понизив». Потім автор наводить свій коментар щодо порушеної в публікації проблеми: «Щоб сьогодні не «понизити» і не поцілити нищівним ударом в унікальну екологічну систему Балтійського моря, маємо акцентувати увагу не на економічних і політичних інтересах, як це відбувається досі («шапка» й «горілка»), а на високій імовірності масштабної екологічної катастрофи в Балтійському регіоні («голова»)» [73].

До текстів екологічного дискурсу відносяться також нормативно-правові й нормативно-технічні документи, які стосуються регулювання впливу на оточуюче середовище й охорони природи. На них поширюються лексичні й стилістичні правила, характерні для такої документації в цілому. Це такі мовні засоби та способи вираження змісту, які дозволяють найбільш ефективним чином фіксувати управлінську інформацію в сфері екологічного керування.

Мова службових документів істотно відрізняється від розмовної мови, мови художньої літератури, публіцистики, й навіть від мови науки [138]. Вона має низку лінгвістичних особливостей. Основною та визначальною особливістю мови документа є мовний стандарт. Необхідність мовного стандарту в документі обумовлена екстралінгвістичним фактором точності та однозначності тлумачення змісту документа. Мовний стандарт у документі проявляється: в

оформленні та структурі тексту, у використанні тих самих слів і мовних формул, у повторюваних ситуаціях, у побудові речень.

У діловій мові накопичені перевірені багаторічною практикою мовні звороти, терміни, формули [97]. Використання готових словесних формул і конструкцій, що міцно увійшли в діловий ужиток, дозволяє автору документа не витрачати час на пошук визначень, що характеризують стандартні ситуації. Говорити про наявність штампів можна стосовно будь-якого стилю мови. Штамп зустрічається й у мові художньої літератури екологічного дискурсу, але там він має більш поетичну забарвленість (Мати Земля, zero waste, природа рідного краю) [79]. В публіцистиці ж вживаються такі, наприклад, словесні кліше: важливі події, міжнародне життя, прибути з офіційним візитом та ін.

З вузько екологічної лексики в нормативно-правових і нормативно-технічних документах вживається, як правило, та ж термінологія, що й у наукових текстах [93]. Широко вживаними є терміни, які використовуються для позначення впливу оточуючого середовища на здоров'я й безпеку людини: accident prevention / техніка безпеки, alarm signal / сигнал тривоги, chronic ailment / хронічна хвороба; disease activity / перебіг хвороби [4]. Адміністративні документи з питань охорони довкілля доречно відносити до такого різновиду екологічного дискурсу як дискурс сталого розвитку [168], лексика якого охоплює не тільки природничу, а й управлінську, юридичну, соціальну, політичну сфери і т. ін.

Проаналізувавши лексичні особливості текстів екологічного дискурсу, ми можемо зробити висновок що для багатьох текстів екологічного дискурсу характерне висвітлення не так власне екологічних проблем у вузькому розумінні, як їх економічних, політичних, соціальних та психологічних аспектів [64]. Науково-технічні й нормативно-технічні тексти екологічного дискурсу мають свої лексичні особливості. Для мови текстів інституційного екологічного дискурсу характерна традиційність засобів вираження, наявність фразеологічних одиниць, типових для цього стилю. Будь-яка фраза повинна мати тільки одне значення, для чого доводиться повторювати ті самі слова, назви, терміни.

Високий рівень типізації таких текстів дозволяє моделювати текст будь-якого різновиду, при цьому текст оперує типовими блоками, або клішованими частинами тексту. Найбільш характерною рисою таких текстів є високий ступінь термінованості.

1.3. Терміни як основа англомовних текстів екологічного дискурсу

У світі сьогодні існує понад 3 000 визначень терміна, в залежності від наукових підходів до його дефінування й контексту. В. Табанакова пояснює відсутність загальноприйнятого визначення недостатньо розробленими теоретичними засадами термінознавства й тим, що визначення, що існують у сучасній літературі, не завжди й не в повному обсязі відображають сутність досліджуваного явища [21].

Н. Баскаков визначає термін як стійке, однозначне слово чи словосполучення, яке співвідноситься з іншими термінами в межах даної термінологічної сфери [102].

Найчастіше під терміном розуміється невід'ємний елемент системи, якщо під системою мається на увазі сукупність елементів цілого, між якими існує обов'язковий і міцний зв'язок.

Згідно Великого тлумачного словника сучасної української мови, термін це «слово чи словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [17].

Таким чином, термін в першу чергу тлумачиться як спеціальне слово або словосполучення, яке прийняте в даній професійній галузі й використовується у конкретних контекстах [73].

Д. Фурт зазначає, що терміни можна вирізнити в текстах завдяки тому, що вони мають ряд характерних ознак [134]: системність, стислість, однозначність, експресивна нейтральність, наявність дефініції, точність, відповідність правилам і нормам певної мови, незалежність від контексту, відсутність синонімів, милозвучність.

Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни можна поділити на три основні групи [101]: 1. Загальнонаукові терміни. До цієї категорії відносять в тому числі технічну термінологію. 2. Міжгалузеві терміни – це терміни, які використовуються в декількох галузях. Так, екологія має термінологію, спільну з іншими природничими науками, і, трохи рідше, науками інших галузей знань, наприклад: популяція, екологічні витрати, фільтрат. 3. Вузькогалузеві терміни, тобто терміни, характерні лише для одної галузі наук. Третя група термінів не є характерною для текстів екологічного дискурсу.

А. Д'яков [84], Д. Фурт [161], Т. Кияк [104], та ін. рекомендують таку класифікацію словотворчих типів термінів:

1. Терміни кореневі слова, сюди ж входить і запозичена непохідна лексика;
2. Похідна лексика: терміни, утворені за допомогою суфіксації й префіксації.

3. Терміни-складні слова.

4. Терміни-словосполучення.

5. Терміни-абревіатури.

Герасимова О. вважає більш доцільним при аналізі нормативно-технічної документації використовувати спрощену класифікацію термінів [53], а саме:

1. Прості.

2. Складні.

3. Складені, або терміни-словосполучення.

В теорії перекладу терміни прийнято поділяти й на такі групи [162]:

Терміни, що відображають поняття іншомовної реалії, аналогічні поняттю української реалії, наприклад, gyroscope – гіроскоп;

Термінологія екологічного дискурсу має свою специфіку, яка обумовлена особливостями самого дискурсу, що також передбачає й врахування екстралінгвістичних факторів. Основним, хоча й не єдиним, джерелом нових екологічних термінів є природничі науки [119].

Терміни екологічного дискурсу як лексико-граматичні класи мовних одиниць (лексем і словосполучень), об'єднаних спільною семою «екологія й

охорона довкілля», можуть бути представлені різними частинами мови залежно від їх лексико-граматичних розрядів. Вони виконують пізнавальну, комунікативну, інформативну, кумулятивну, національно-культурну або, навпаки, інтернаціональну, й інші функції. Екологічні терміни часто використовуються також у сучасному політичному дискурсі [12, 51].

Рівнозначні терміни можна розділити на ряд груп [117]:

- терміни-синоніми – терміни однієї мови, які мають тотожне або подібне значення;
- еквіваленти – різномовні терміни з тотожним чи подібним значенням;
- абсолютні синоніми – синоніми значення яких тотожне;
- умовні синоніми – синоніми з подібним значенням;
- варіанти – абсолютні синоніми, одержані варіацією форми терміна;
- дублети – абсолютні синоніми з різною формою.

У процесі вивчення термінів екологічного дискурсу дослідниками відмічено такі закономірності:

1. Для терміна характерні точність і прагнення однозначності, проте реальний характер функціонування термінів не завжди відповідає даним критеріям. Тому сьогодні ці вимоги не пред'являються до терміну настільки категорично.

2. Для термінологій молодих наук, що активно розвиваються (як, наприклад, екологія), характерне явище багатоконпонентності. Під багатоконпонентним терміном мається на увазі термін із двома та більше компонентами.

Власне терміни переважають у природничих і техно-орієнтованих текстах. В соціально-орієнтованих же текстах екологічні терміни втрачають статус власне термінів і набувають статусу лінгвоконцептів [116].

На сьогоднішній день важливо вивчати склад екологічної термінології в рамках комплексного підходу на актуальному матеріалі досліджуваних мов, що включає вивчення структурних і семантичних особливостей, із урахуванням специфіки функціонування термінів [113].

Дослідники екологічної термінології розглядають різні її аспекти, включаючи структурні особливості, семантику, теоретичні чи когнітивні аспекти. При семантичному аналізі можуть бути розглянуті мотивованість терміну, полісемія або моносемія, метафоричність терміну і синонімія. Одним із найважливіших аспектів при розгляді семантичних особливостей термінології екологічного дискурсу є синонімія й полісемія. До терміна висувається вимога однозначності, але термінологічні одиниці не завжди мають цю якість на практиці [2].

Для багатьох текстів екологічного дискурсу характерне висвітлення не так власне екологічних проблем у вузькому розумінні, як їх економічних, політичних, соціальних та психологічних аспектів. Тому в цих текстах переважають екологічні терміни широко відомі та зрозумілі навіть нефаківцям. У кожному конкретному випадку для адекватного перекладу одиниць екологічної термінології на етапі передперекладацького аналізу вихідного тексту важливо вірно встановити їх статус із урахуванням типу тексту, що уможливить виявлення обов'язкових для відтворення в перекладі елементів семантики [42].

Існують різні підходи до класифікації терміна. Найбільш поширені типології, які визначаються сферою вживання термінів (наприклад, наукові, галузеві, технічні, ремісничі), історією розвитку термінологічного значення (прототеміни, терміноїди, предтерміни), способом формування термінологічного значення (семантичний, морфологічний, синтаксичний), функціонально-стилістичним статусом терміна (термін, номен, професіоналізм, професійний жаргонізм), структурою терміна (моноксемні та полілексемні терміни) [143]. Також терміни класифікують за умовною приналежністю до конкретних дискурсів.

Для словотвірної архітекτονіки термінологічних одиниць характерні ті ж принципи, що й для загальноновживаних одиниць. Сьогодні поширена така класифікація словотвірних типів термінів [38, 84]:

1. Терміни - кореневі слова:

а) власна непохідна лексика (oil – нафта);

б) запозичена непохідна лексика (ecology – екологія).

2 Похідна лексика:

а) Терміни, утворені шляхом суфіксації (evolution – еволюція);

б) Терміни, утворені шляхом префіксації (deforestation – вирубка лісів).

в). Терміни-складні слова (ecosystem services – екосистемні послуги).

г). Терміни-словосполучення (fossil fuel – викопне паливо).

д). Терміни-аббревіатури (WWF – всесвітній фонд дикої природи).

е). Буквені умовні позначення (α (alpha) radiation – α (альфа)-випромінювання).

є). Символи (знаки) (біологічні, географічні, хімічні, та інші.)

Як і решта наукових термінів, англійські екологічні терміни мають свої структурні особливості. Серед них зустрічаються прості, складні та похідні терміни [89].

Прості однослівні терміни, наприклад: act – акт; закон. В підмові екології функціонують прості терміни, що містять в собі греко-латинські префікси, такі як re-, pre-, dis-; de- та суфікси -ity, -or, -ment. (наприклад prebiotic – пребіотик, recycling – рециклінг, dissolvent – розчинник).

Однослівні терміни неоднорідні за кількістю словотворчих компонентів. Відповідно однослівні терміни складають такі групи [61, 89]:

1. У структуру терміна входить одна основа: decay, flora, sun.
2. Структура терміна складається з основи й одного або декількох афіксів: depletion, application, connectionless.
3. Терміни, утворені шляхом складання основ: safeguard, network.
4. Терміни, утворені шляхом складання частин слів: noosphere, biology.
5. Утворення терміна відбувається за допомогою складання основ і афіксації: substance, broadcasting.

Найбільшу групу складають похідні екологічні терміни, що утворюються як за допомогою афіксації, так і префіксації [160]. В утворенні похідних афіксальних екологічних термінів беруть участь наступні суфікси: -or, -er, -ic, -ive, -al, -ance, -ate, -ation, -age -ness, -ed, -ing, -ty, -ism, -ment, -ant, -ify (наприклад,

abrasiveness; airtester; abandonment; aciduric; affected; aftersoftening; adversity; abundant; additive; abundance).

В утворенні префіксальних похідних екологічних термінів беруть участь наступні префікси: a-, agro-, aero-, bio-, over-, re- (abiogenesis, agroclimate, aeroallergen, biocenosis, recycle, regeneration, overconsumption) [53].

Рідше за похідні екологічні терміни зустрічаються складні терміни. Складні терміни складаються з декількох компонентів і пишуться разом або через дефіс: biopesticides, ecotourism, desertification, hydrosphere [54].

Двочленні термінологічні сполучення, до складу яких входять два повнозначних слова, представлені, головним чином, такими структурних типами: + N (ecological community, sustainable agriculture); + N (food chain, greenhouse effect); Participle + N (carrying capacity, prevailing winds); + Gerund (resource partitioning); + Prep + N (culture of cells, hybridization of cells); Participle + N (biobased products, endangered species) [9].

Серед тричленних зустрічаються словосполучення з різноманітною структурою: ecologically sustainable development, Endangered Species Act, first-order consumers, soil conservation practices, conservation-tillage farming, land-use planning, optimum sustainable population, pyramid of energy flow, potentially renewable resource [86].

Отже, за словотвірними типами терміни поділяються на: терміни-кореневі слова, похідну лексику, терміни-складні слова, терміни-словосполучення, терміни-аббревіатури, буквені умовні позначення та символи. За структурою терміни бувають прості, складні та похідні [84]. Як правило, серед термінів-словосполучень найбільшу частину складають двослівні терміни. Водночас основною особливістю структури термінів екологічного дискурсу є переважання бінарних термінологічних поєднань.

Розгляд сучасної специфіки словотворчих процесів свідчить про помітну інтенсивність їх перебігу. Відомі словотворчі моделі в екологічній термінології реалізуються у вигляді різноманітних конкретних предметних значень, що дозволяє поповнювати словниковий склад мови.

Типові шляхи утворення в текстах екологічного дискурсу термінів-складних слів: об'єднання з появою суфікса, об'єднання шляхом скорочення слів-основ, об'єднання без появи елементів, об'єднання шляхом сполучної голосної.

При цьому утворюються такі типи абревіатур [45]:

1) звуковербальні абревіатури: total fertility rate (TFR), integrated pest management (IPM), median lethal dose (LD50);

2) акроніми – абревіатури, які мають свою власну вимову, як правило, вони читаються як звичайні англійські слова: GAL – Get A Life.

3) еліптичні скорочення словосполучень: agroecology – agricultural ecology.

В екологічному дискурсі термінологічні скорочення й абревіатури найбільше характерні для науково-технічної і нормативно-технічної сфери [87, 92].

Найбільш поширені наступні причини появи скорочень [31]: стиснення надмірної інформації при написанні чи мовленні; застосування засобів зв'язку та інноваційних технологій, які вимагають скорочення текстів, що передаються; суспільна потреба в економії часу та енергії при професійній діяльності й стрімкому обміні інформацією; розвиток науки та техніки, пов'язаний із прагненням передати нові терміни, що виражені складними мовними одиницями, в стислій формі запису; зміна вимог мовленнєвої комунікації, яка характеризується помітним зрушенням у напрямі писемної комунікації, яка допускає велику кількість графічних скорочень без утрати комунікативної цінності повідомлення.

Вузькоспеціальна частина термінології екологічного дискурсу, яка не належить до загальноживаної лексики й використовується тільки в наукових текстах, розрахованих на фахівців, представлена в основному термінами, що не змінюють свій функціональний статус навіть за межами спеціальних контекстів. Водночас чимало одиниць термінів екологічного дискурсу більш широкої семантики залежно від контексту можуть перетворюватися з терміна на реалію чи навпаки з реалії на термін [150].

У різних текстах екологічного дискурсу зустрічаються як вузькоспеціальні терміни, так і екологічні терміни широко відомі та зрозумілі навіть нефахівцям. У кожному конкретному випадку на етапі передперекладацького аналізу вихідного тексту важливо вірно встановити їх статус, що уможливить виявлення обов'язкових для відтворення в перекладі елементів семантики.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити такі висновки про особливості перекладу англomовних нормативно-технічних документів, та дати рекомендації щодо перекладу термінів екологічного дискурсу [7, 19, 140, 164]:

1) перекладач повинен орієнтуватися у тематиці та володіти термінами та поняттями даного дискурсу;

2) слід уникати «неправильно орієнтуючих» термінів; перекладач повинен враховувати, до якого тематичного субдискурсу екологічного дискурсу належить термін, особливо іншомовний;

3) необхідно уникати синонімічного вживання термінологічних одиниць або користуватися терміном з більшою мотивованістю внутрішньої форми, який висвітлює найбільш важливі сторони/ознаки денотату, розкриває саму сутність поняття і тим самим характеризується найбільшою кількістю диференціальних ознак;

4) використовувати аббревіацію тільки там, де це необхідно, не допускати довільної аббревіації;

5) не варто шукати іншомовне слово, якщо в рідній мові вже функціонує лексична одиниця з тим самим значенням;

6) термінологічні лакуни (прогалини) слід заповнювати інтернаціоналізмами;

7) у перекладі повинні використовуватись терміни, встановлені відповідними державними стандартами;

8) якщо в тексті зустрічається термін-неологізм, перекладач повинен сам підібрати еквівалент, використовуючи довідкову літературу, або проконсультуватися з фахівцем, у крайньому випадку термін можна перекласти описово.

Таким чином, динамічний розвиток терміносистеми наукового екологічного дискурсу, її нестабільність, широта охоплених тем викликають інтерес дослідників і призводять до появи все більшої кількості лінгвістичних робіт, в яких розглядаються різні аспекти термінології. Велика кількість досліджень проведена на матеріалі англійської мови, що обумовлено зростаючою важливістю англійської мови наукового спілкування. Для свого дослідження ми обрали дефініцію Великого тлумачного словника сучасної української мови, де термін це «слово чи словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [48].

РОЗДІЛ 2

ТЕКСТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В ПРИЗМІ ПРЕКЛАДОЗНАВСТВА

2.1. Закономірності перекладу текстів екологічного дискурсу

У наш час екологічні проблеми набувають все більшої актуальності, що робить переклад екологічних текстів важливим фактором у поширенні знань про екологічні проблеми та способи їх вирішення [157]. На рубежі ХХ-ХХІ століть для формування єдиного інформаційного простору в світі, його єдиного понятійного апарату для кожної галузі науки й техніки (в тому числі й для екології) потрібне фундаментальне обґрунтування та аналіз лінгвістичних процесів та результату розвитку терміносистеми загалом і в кожній мові окремо, способів та шляхів формування нових термінів, у тому числі і опосередковано, через переклад. Не менш актуальним вбачається і необхідність системного розгляду власне екологічних термінів (цілісних підсистем екологічних термінів мови), їх функціонування, особливо в різноструктурних мовах (якими, як відомо, є українська та англійська мови) [79, 80]. Ця проблема все ще залишається

дискусійною й у лінгвістичній типології, й у сучасному перекладознавстві протягом кількох останніх десятиліть і досі не отримала однозначного вирішення.

Переклад – це процес роботи з текстом, спрямований на те, щоб передати зміст тексту оригіналу на мову перекладу, щоб створити еквівалентний текст [19, 30]. До основних прийомів перекладу відносять перекладацькі трансформації, як, наприклад, конкретизацію, диференціацію, генералізацію, модуляцію, антонімічний переклад, логічну синонімію, описовий переклад та інші [55].

Для перекладу важливе значення мають аспекти, пов'язані зі співвідношенням мовної та концептуальної організації у вхідній та кінцевій мовах. Пошук відповідностей та вибір остаточного варіанта, як правило, заснований на тому, що та чи інша мовна форма кінцевої мови слугує для активізації в мисленні певних значень [98]. Категоризація протікає при взаємодії двох компліментарних напрямів: по лінії мовного знання та лінії енциклопедичного знання, а також при поєднанні універсальних закономірностей процесів диференціювання та узагальнення національно-культурних особливостей опори на специфіку мови та на вибір найбільш типових об'єктів, дій ознак, тощо.

Однією з особливостей перекладу текстів екологічного дискурсу є специфічна термінологія, що використовується в цій галузі. Як ми вже вказували, екологічний дискурс відноситься до дискурсів з великим різноманіттям тлумачень і відтінків значень понять [91, 123]. Терміни часто мають різні значення в різних мовах, що може призвести до непорозуміння та помилок у перекладі. Щоб забезпечити правильність перекладу, необхідно мати одночасно знання мов і екологічної термінології. Проблема полісемії відіграє дуже велику роль в усіх видах текстів екологічного дискурсу: в наукових, нормативних, політичних, і навіть у медійних [20].

Окрім відтінків значення в рамках однієї культури, перекладач текстів екологічного дискурсу може зіткнутися з культурними відмінностями, які також можуть впливати на розуміння певних концепцій та ідей. Наприклад, у деяких

культурах можуть відрізнитись уявлення про те, що вважається природним ресурсом та як його слід використовувати. Невдалий переклад таких текстів може завадити нормальному обміну науковим знанням, коректному веденню судових справ у сфері екологічного законодавства й навіть стати причиною соціально-політичних конфліктів. Щоб уникнути помилок у перекладі, необхідно враховувати культурні особливості та контекст, у якому використовуються конкретні терміни.

У зв'язку з цим, при перекладі текстів екологічного дискурсу доречно використовувати, окрім інших, підходи когнітивної лінгвістики, яка досліджує ментальні процеси, що відбуваються при сприйнятті, осмисленні, пізнанні дійсності свідомістю, а також види і форми їх ментальних репрезентацій [158].

Так, відомо, що в процесі перекладу відбувається зіставлення концептуальних картин світу первинного відправника інформації (автора) й первинного одержувача інформації – перекладача. Для досягнення ефективної комунікації необхідно, щоб ступінь збігу концептуальних систем відправника інформації та перекладача був якомога вищим. У перекладі виникає потреба відобразити нову інформацію про об'єктивну реальність, поєднати її з уже відомими одержувачеві відомостями, показати результат референції та об'єктивно зафіксувати в мові перекладу інформацію про світ за допомогою, можливо, інших порівняно з кінцевою мовою мовних засобів. Певною мірою це означає виконання завдання, яке має подібність до тієї, яку ставить перед собою когнітивна лінгвістика в тому, що стосується виявлення того, як корелюють між собою когнітивні та мовні структури, але вже в умовах контакту двох конкретних мов з урахуванням різних функціональних, соціальних, прагматичних та інших релевантних факторів опосередкованої міжмовної міжкультурної комунікації [99].

Перед перекладачем постає завдання – встановити кореляцію між різними ментальними світами, внаслідок чого іншомовний адресат отримує можливість вибудувати в своїй свідомості новий ментальний простір відповідно до наявних у адресанта уявлень про описуваний фрагмент картини світу [134].

Облік об'єктивних та суб'єктивних характеристик адресата (або «установка на одержувача») характеризує будь-який коректно побудований дискурс як за одномовного, так і опосередкованого двомовного спілкування, оскільки йдеться про актуалізацію сенсу дискурсу. Іntenційний вплив на адресата виявляється адресантом у ході вирішення конкретної комунікативної задачі – передати своє уявлення про світ загалом або конкретну подію крізь призму певних концептуально-ціннісних орієнтирів.

В умовах перекладу такого роду прагматичні особливості можуть впливати на перекладацький вибір, визначати контекст для інтерпретації, зумовлювати перебіг мовної комунікації в певному реєстрі, а також сприяти підвищенню її ефективності [88]. Таким чином, в умовах перекладу екологічний дискурс може розглядатися з позицій міжмовного зіставлення специфічних особливостей мовотворчого процесу в аспекті породження та сприйняття сенсу, який забезпечує інший ракурс бачення та пояснення мовного матеріалу з позицій когнітивних принципів та складових спілкування між комунікантами, зумовлюючи варіативність із прагматичною маркованістю мовних форм та їх семантичним наповненням [98].

Отже важливою складовою роботи перекладача з текстами екологічного дискурсу є передперекладний аналіз тексту, який на різних етапах дозволяє вивчити текст з різних сторін, виявити зовнішні й внутрішні чинники. Визначити граматичні та лексичні особливості тексту важливо для того, щоб виконати адекватний переклад. Головними трансформаціями передачі екологічних термінів є: заміна, адаптація, додавання, опущення, модуляція, перестановка, підбір синонімів, описовий переклад, іноді – транслітерація і транскрипція [47, 57].

Цей процес складається з низки етапів. Спершу слід пам'ятати про головні граматичні та синтаксичні розбіжності між англійською та українською. Мова – це насамперед відображення системи мислення. Саме тому неможливо виконувати переклад, просто підставляючи замість українських слів англійські. Потрібно передавати сенс, а не форму. Наприклад, ми говоримо «Він нервував

через екологічні проблеми». Носії англійської говорять «He was nervous about environmental problems». Вихідна форма в цьому прикладі відповідає дії (він нервував), перекладна форма – ознакою (he was nervous – дослівно «він був нервовим») [136].

Слід уникати двозначності в перекладі, для чого треба правильно використовувати стилістичні засоби англійської мови [105]. Наведемо приклад того, як граматично вірний переклад може бути невірним з погляду стилістики: Про дітей, які постраждали від екологічної катастрофи, подбали. – The children who suffered from the environmental disaster were taken care of. Якщо придивитися, то видно двозначність цієї фрази. Вираз «to take care of» часто вживається в переносному значенні: про дітей можуть «попіклуватися» в кримінальному значенні.

При перекладі важливо використовувати той варіант англійської мови, якою говорять майбутні читачі перекладу й не допускати змішування орфографії та лексики американського та британського варіантів англійської мови. При перекладі фразеологізмів слід прагнути передачі їх ідіоматичності. Якщо фразеологізм в англійській мові відсутній, можна використовувати нейтральний варіант перекладу.

Необхідно вибирати правильні лексичні відповідності. Наприклад візьмемо фразу: «Виразити щирі співчуття жителям Прикарпаття, постраждалим від повені». На думку відразу спадає дослівний переклад, який виглядає пристойно й не викликає підозр: «Express sincere condolences...». Такий переклад можливий, але є кращий варіант: носії говорять «to bring profound condolences». Граматичні особливості даних мов усім знайомі, але деяких, однак, повсюдно не дотримуються [118].

Правила побудови англійських речень для текстів екологічного дискурсу не мають особливостей, які б виділили їх зпоміж інших дискурсів [107]. Порядок слів в англійському реченні [18]: Підмет + Присудок + Додаток + Обставина.

- Азот утворює з залізом та легуючими елементами складні нітриди. – Nitrogen forms complex nitrides with iron and alloying elements. Додаток «complex

nitrides» в українській мові стоїть наприкінці речення, а в англійській займає місце після присудка.

Емфатичні конструкції допомагають виділити найбільш важливу інформацію в реченні. Розглянемо приклади будови емфатичних конструкцій в українській і англійській мовах із зміною порядку слів: якщо українське речення починається з «як би не», англійська починатиметься з прикметника + *as*. Приклади емфатичних конструкцій без зміни порядку слів [17, 118]:

- Яким би... не був. – *as ... as it may be, no matter how, whatever the...*
- Як би не змінювалися окремі особливості водойми, загальна картина залишається незмінною. – *The broad picture remains the same however much individual features of the reservoir may vary.*

Довгі українські речення треба за можливості розбивати на більш короткі англійські: Великий промисловий потенціал і значний вплив, який мав Євросоюз, давав йому значний вплив і можливість вимовити вагоме слово на світовій арені. – *The European Union had great industrial potential which gave it significant influence and opportunity to speak a powerful word on the world stage [65].*

Для уникнення українізмів віддієслівні іменники та абстрактні іменники варто замінювати дієсловами, щоб уникнути частого використання *the* та *of* [101]. Велика кількість *of-phrases* у перекладі – ознака українізмів, краще формувати речення без них: Доцільне створення експериментальних об'єктів, освоєння промислової технології виробництва сонячних установок. – *It is expedient to create experimental objects, to develop industrial technology for the production of solar installations.*

Тексти екологічного дискурсу можуть містити багато хімічної термінології [106]. Термінологія та систематика цього виду текстів зрозуміла лише фахівцям. У словниках загальної лексики можна знайти побутові назви хімічних речовин, наприклад кухонна сіль – *rock salt*, оцет – *vinegar*. Такі назви не можуть використовуватись як хімічні терміни. Хімічна назва оцту – оцтова кислота – *acetic acid*, а кухонної солі – хлорид натрію – *sodium chloride* [155]. Неправильне використання термінів у науковій статті або інструкції в кращому разі призведе

до виправлень та втрати часу. У найгіршому випадку може статись нещасний випадок через неправильне використання хімічних реагентів, а статтю не приймуть до публікації без пояснення причин.

Значна частина хімічних термінів мають латинське та грецьке походження. Вони схожі в багатьох мовах і їх переклад не викликає труднощів. Особливе місце займають так звані кальки з латинської та грецької, наприклад: грецькою: hydrogen («що породжує воду») – англійською: hydrogen; українською: застаріле водень, але зараз використовується термін «гідроген». Проте, є історично сформовані терміни, які не мають ні латинських, ні грецьких коренів. У різних мовах вони звучать по-різному: natrium (лат.) / натрій / sodium. При перекладі таких назв англійською мовою потрібно перевіряти терміни не тільки в словнику загальної лексики, а й у спеціалізованих хімічних словниках [120, 170].

Перевагою англійської мови є відносна простота: з латинських та грецьких коренів можна отримати безліч похідних слів за допомогою приставок або суфіксів. При перекладі наукових статей з екологічної хімії завжди використовується певний набір словотвірних елементів. До них відносяться, зокрема, префікси міжнародної системи вимірів СІ: deci, centi, milli (деци-, санти-, мілі- відповідно) та ін. [10]. Окрім того використовуються:

- префікси для утворення кількісних співвідношень:

poly – багато – polymer – полімер;

- приставки розподілу:

ultra – ultraviolet – ультрафіолетовий; infra – infrared – інфрачервоний;

- префікси заперечення та протилежності.

На відміну від української мови, яка використовує в основному приставку не-, в англійській префіксів, що позначають заперечення, досить багато [126]:

un – зазвичай використовується з дієсловами та дієприкметниками: unsaturated – ненасичений;

non – зазвичай використовується з іменниками та прикметниками: nonmetal – неметал;

in – використовується з прикметниками. Може перетворюватися на im, ir, il:
insoluble – нерозчинний, irreversible – незворотний;

a – використовується з іменниками та прикметниками. Може перетворюватися на an: anaerobes – анаероби;

anti – antidote – антидот.

Вибрати негативний префікс не завжди легко, часто необхідно перевірити слово в словнику. Особливу складність становлять [140]:

- префікси поділу:

dis – de – dehydrate – дегідрувати;

- у значенні «між», «серед», «взаємно» використовується приставка inter: interaction – взаємодія, реакція.

Суфікси в англійській служать для утворення інших частин мови. Для словотвору в наукових статтях екологічного дискурсу часто використовуються:

- слова, що позначають дійову особу чи механізм, утворюються за допомогою суфікса -er або -or: hydrate – гідратувати – hydrator – гідратор;

- дія або процес означає суфікс -ation, якщо термін утворений від дієслова: ferment – ферментувати – fermentation – ферментація;

- якщо дія чи процес утворюються від іменника, використовується суфікс -ify (-ize): acid – кислота – acidify – підкисляти; carbon – вуглець – carbonize – карбонізувати;

- слова, що позначають ознаку об'єкта, утворюються з іменників шляхом додавання суфіксів -ness або -ity: hard – твердий – hardness – твердість;

- також під час утворення хімічних термінів широко використовуються суфікси -less, -ness, -able та ін.

У наукових текстах з екологічної хімії використовується єдина номенклатура хімічних найменувань, яку розробляє Міжнародна спілка теоретичної та прикладної хімії ІЮПАК – International Union of Pure and Applied Chemistry, IUPAC. Номенклатура ІЮПАК ґрунтується на стандартизованих [19, 152]. Це дозволяє уникати дублювання назв.

Правила номенклатури органічних та неорганічних сполук викладено в офіційних виданнях ІЮПАК:

- Синя книга (Blue Book) – правила номенклатури органічних сполук.
- Червона книга (Red Book) – правила номенклатури неорганічних сполук.
- Зелена книга (Green Book) – рекомендації щодо використання символів.
- Золота книга (Gold Book) – компендіум з технічної термінології, що застосовується в хімії.

Назви неорганічних сполук складаються з двох елементів: назви катіону й аніону. До них додають кількісні префікси: sodium chloride – хлорид натрію; phosphorus trichloride – фосфору трихлорид.

Назви органічних сполук відповідно до правил ІЮПАК складаються з трьох елементів [159]:

- substituents – замісники (функціональні групи, які приєднані до вуглецевого ланцюга).
- carbon chain length – довжина вуглецевого ланцюга.
- chemical ending хімічне закінчення – тип молекули.

Переклад природничих текстів на екологічну тематику є одним з видів технічного перекладу, що представляє певну складність, оскільки дані тексти відрізняються точністю викладу та стислістю. Оскільки екологія як наука висвітлює всі аспекти природи, особливістю наукових текстів екологічного дискурсу є значна термінологічна насиченість. Історія розвитку екології як підрозділа біології суттєво відбиває особливості формування термінологічної бази. Зокрема, під час становлення біології як науки вагомий вплив на її розвиток зробили грецька та латинська мови [125].

Склалося так, що центри розвитку сучасних біологічних наук знаходяться в Англії та США. Після розшифрування структури ДНК та визначення її ролі з'явилися нові біологічні дисципліни. Наприклад, генна інженерія, молекулярна біологія та ін.). Латинська термінологія часто не потребує перекладу. Наприклад, добре відоме англійське слово cell. В українській мові існує його еквівалент – «клітина». Слово «клітина» має грецьке походження – kytos.

Інакше виглядає ситуація зі спеціальними термінами, що походять від латинських або грецьких слів і активно використовуються як в англійській, так і в українській мовах. Як правило, для перекладача, який не є фахівцем у галузі екології й біології, особливу складність становить саме переклад даних термінів. Зазвичай вони транслітеруються з англійської на українську. Наприклад, англійське слово *inhibitor* у спеціальному тексті не обов'язково перекладати як «гальмуюча речовина», достатньо транслітерувати його як «інгібітор» [40, 130].

Багато біологічних термінів, запозичених із сучасної англійської мови, приживаються в цілому без особливих змін. Наприклад, термін «каспаза». Каспазами називають особливу групу ферментів, що специфічно розщеплюють білкові молекули. Термін «каспаза» – це виключно англійська аббревіатура: *caspase – cysteine-dependent aspartate specific protease* (українською мовою це звучить як «цистеїн-залежна аспартат специфічна протеаза»). З усієї зазначеної вище англійської конструкції перекладається лише одне слово – *dependent*, тоді як все інше залишається без змін [165].

Маючи інформацію, подану вище, можна вивести простий алгоритм, що дозволяє без особливих труднощів перекладати спеціальні тексти з біології. Виглядає він так:

1. Дослідити текст оригіналу щодо наявності слів, які можна перекладати. Використовуючи спеціальну літературу, розкрити їхній зміст, хоча в цьому не завжди є потреба. Можна залишити такі слова у вихідній формі на тому самому місці, де вони стоять у тексті оригіналу [50, 58].

2. Проаналізувати граматичну структуру речення: знайти підмет, присудок, визначити тип речення і т.д. Це дозволить зрозуміти, яку роль у реченні виконують спеціальні терміни і як вони пов'язані.

3. Перекласти терміни. З'ясувати, чи можна їх транслітерувати.

4. Перекласти слова, що залишилися, в реченні. При необхідності виправити порядок слів.

Таким чином, важливою особливістю перекладу текстів екологічного дискурсу є специфічна термінологія, що використовується в цій галузі, бо

екологічний дискурс відноситься до дискурсів з великим різноманіттям тлумачень і відтінків значень понять, а проблема полісемії відіграє дуже велику роль у всіх видах текстів екологічного дискурсу: в наукових, нормативних, політичних, і навіть у медійних [20].

Важливо також пам'ятати, що в різних культурах можуть відрізнятися відношення до геологічних і гідрологічних об'єктів, флори, фауни та природних ресурсів, тому при перекладі завжди необхідно враховувати культурні особливості та контекст, у якому використовуються конкретні терміни.

Тексти екологічного дискурсу, як правило, відрізняються точністю викладу та стислістю. При цьому слід завжди пам'ятати про таку особливість перекладу термінів у текстах екологічного дискурсу: тексти й терміни, пов'язані з природничими й технічними науками, слід перекладати українською мовою максимально близько до тексту оригіналу [97, 104].

2.2. Специфіка відтворення термінів екологічного дискурсу українською мовою

Оскільки терміни відносяться до мовних універсалій, вони важко піддаються дефінуванню. Через дискусійність цього питання в лінгвістиці існує чимало найрізноманітніших спроб дати визначення терміну. Згідно В. Карабану термін – це «мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки» [49]. Згідно цього визначення, терміни становлять суттєву складову науково-технічних і нормативно-технічних текстів.

Переклад термінів належить до найскладніших проблем у галузі перекладознавства, оскільки термінологічні одиниці входять до частини лексики, яка швидко розвивається, затребувана фахівцями різних галузей народного господарства, включаючи раціональне природокористування й охорону навколишнього середовища, й тому потребує особливої уваги. Але адекватний переклад термінів вимагає додаткових знань щодо походження, класифікації, функціонування й особливостей перекладу саме термінів.

Як показує аналіз літератури з теорії перекладу, при здійсненні перекладу термінів екологічного дискурсу важливо спиратися на знання національної психології, відмінностей менталітету, знання вихідної мови й мови перекладу. При цьому переклад нормативно-технічного тексту може бути стандартним, і для досягнення адекватності перекладачеві часто достатньо використовувати перекладацькі відповідності та основні способи перекладу.

Переклад терміна – це точне відтворення оригінального терміна за допомогою іншої мови із збереженням змісту та стилю. Як правило, вчені виділяють такі труднощі при перекладі: неоднозначність термінів, національна варіативність термінологічної лексики, відсутність перекладацьких відповідностей для неологізмів. Оптимальним способом перекладу термінів є: «поняття – український термін», а не «термін – український термін». Мається на увазі, що перед пошуком відповідного терміна необхідно з'ясувати суть поняття,

зашифрованого терміном в англійській мові, при цьому необхідно підібрати правильні граматичні форми та стилістичні фактори.

Причинами виникнення лексичних труднощів при перекладі виступають насамперед розбіжності в світоглядах англійської та української мов, полісемія англійських та українських слів, відсутність відповідників для нових термінів у мові перекладу, особливості термінотворення в досліджуваних мовах тощо. У науково-технічному перекладі особливо важливо пам'ятати про помірне застосування лексичних трансформацій, переклад неологізмів, псевдоінтернаціоналізмів, етноспецифічних слів, скорочень тощо [105].

Науковець В. Карабан звертає увагу на одну з головних труднощів перекладу термінів - їх неоднозначність, відсутність перекладних відповідників та національна варіативність термінів, тобто їхня наявність в американському, британському, канадському та інших варіантах англійської мови, що позначають одне й те ж явище, процес, об'єкт тощо.

Терміни, що передають іншомовні поняття, які не існують в українській дійсності і не мають загальноживаних термінологічних еквівалентів. Ці терміни є найважчими для перекладу, перекладаються вони декількома способами: шляхом опису значень терміну, шляхом транслітерації; шляхом описового перекладу.

Герасимова О. розглядає в своїй роботі наступні способи перекладу термінів, які найчастіше застосовуються в нормативно-технічних документах [58]:

- 1) калькування, або дослівний переклад;
- 2) транскодування – це передача літерами українського письма літер англійського письма;
- 3) описовий переклад – передача слова за допомогою розширеного пояснення значення англійського слова;
- 4) переклад за допомогою використання родового відмінка;
- 5) переклад за допомогою використання різних прийменників;
- 6) словозаміни.

А. Коваленко й А. Ліпінська[130] важливим способом термінологічного перекладу вважають транскодування. Всього є чотири види транскодування: 1) транскрибування (літери мови перекладу відтворюють звукову форму слова мови-джерела; 2) транслітерація (слово мови-джерела відтворюється літерами); 3) змішане транскодування (транскодування з елементами транслітерації); 4) адаптивне транскодування (форма слова мови-джерела дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу). Нерідко застосовується змішане транскодування, коли більша частина складів транскодованого слова передає його звучання вихідною мовою, але окремі елементи його графічної форми транслітеруються.

Транскодування доречно тоді, коли для мови перекладу не вистачає релевантного поняття та відповідного перекладу-еквівалента, й перекладач не може відшукати слово мовою перекладу, які адекватно передали б зміст поняття та задовільнили термінологічні вимоги. Перевага транскодування - воно найкраще підходить, коли в мові перекладу необхідно створити чіткий однозначний термін.

Особливо широко транскодування застосовується тоді, коли термін мовою перекладу включає елементи для міжнародної термінології латинського або давньогрецького походження.

Перекладач перед застосуванням цього методу перекладу повинен переконатися, що в мові перекладу немає терміну, що перекладається, інакше в результаті транскодування в мові перекладу можуть виникнути нові синоніми, а це порушує ясність і чіткість термінологічних систем.

Терміни дуже часто піддаються іншому прийому лексичного перекладу – калькуванню – це переклад комбінаторного складу слова (складові слова (морфеми) або фрази (лексеми)) за допомогою відповідних елементів мови перекладу: waste – сміття [169].

Часто при виборі між транскодуванням і калькуванням перевага надається калькуванню, оскільки транскодування іноді призводить до утворення одиниць, що не мають значення в мові перекладу, які сприймаються як псевдослова.

Калькування варто застосовувати тоді, коли сформований таким чином переклад не порушує норм слововживання й поєднання слів в мові перекладу [55]. Воно не завжди є звичайною механічною операцією, часто доводиться вдаватися до різноманітних трансформацій. В першу чергу мова йде про зміну відмінкових форм, порядок слів, кількість слів у словосполученні тощо. Терміни, що мають еквіваленти в рідній мові, виконують важливу роль у перекладі, бо такі терміни виконують роль опорних точок у тексті, і полегшують розуміння інших слів і суті тексту в цілому.

Ще один із способів перекладу, описовий переклад або експлікація, використовується, коли лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, яке передає, пояснює його значення. До описового перекладу висуваються такі вимоги: має бути точно передано основний зміст поняття, не слід надто деталізувати опис. Очевидні недоліки експлікації - вона може призводити до нечіткого тлумачення змісту терміна, вона порушує вимогу стислості для термінів, й тому такі багатослівні терміни не мають дериваційного потенціалу.

Тим не менше, описовий метод є ефективним і поширеним при перекладі англійських багатокomпонентних термінів, що не мають словникових еквівалентів в мові перекладу.

Михайлова [168] пропонує додаткові способи відтворення багатокomпонентних термінів:

- 1) українського терміна-словосполучення подібної моделі;
- 2) українського терміна-словосполучення, який включає в себе прийменник;
- 3) українського терміна-словосполучення, утвореного за допомогою перестановки компонентів;
- 4) українського терміна-словосполучення, що був створений за допомогою прислівникових та дієприслівникових конструкцій

Важливу роль відіграє також переклад термінів-скорочень, який має свої особливості. А. Паршин і Ю.Кочарян [144], які виділяють такі способи їх

перекладу:

1. еквівалентне відтворення;
2. запозичення іноземного скорочення.

На думку багатьох вчених, зокрема, Д. Фурта, З. Куделька, А. Д'якова, Т. Кияка, терміни-аббревіатури бажано перекладати, створюючи власні аббревіатури, й тільки у випадках, коли та чи інша аббревіатура виглядатиме однаково в багатьох мовах, в її треба зберігати та передавати за допомогою зворотної транслітерації [161].

Таким чином, аналіз англійських термінологічних одиниць екологічного дискурсу показує, що екологічна система української та англійської мов організована за тематичними групами, які мають спільні семантичні зв'язки. Адекватними засобами передачі англійських термінів українською мовою можуть бути як буквальний переклад, так і калькування, аббревіація. Доволі часто професійними перекладачами використовуються лексико-семантичні заміни. З огляду на різницю в способах інтерпретації в українській та англійській картинах світу носіями даних мов, перекладачі також нерідко вдаються до модуляції й додаткової експлікації нових термінів екологічного дискурсу, запозичених у процесі перекладу [161].

Деякі науковці також підкреслюють можливість поєднувати кілька методів перекладу одночасно: використовувати транскодування й описовий переклад; калькування й транскодування; транскодування, калькування та словозаміну; калькування, транскодування та описовий переклад [149, 156, 158].

Найбільш чітким і коректним в контексті нашого дослідження ми вважаємо визначення терміна від Великого тлумачного словника сучасної української мови. Беручи до уваги зростаючу зацікавленість суспільства проблемами, які висвітлюються в текстах екологічного дискурсу, а також стрімкі зміни стану навколишнього середовища, можна впевнено говорити про практичну значимість термінології екологічного дискурсу на сьогоднішній день. Разом з тим слід визнати недостатню вивченість зазначеної області, оскільки сам термін «терміни екологічного дискурсу» до сих пір не є чітко визначеним і не має строго

зазначених меж завдяки різноманітності текстів екологічного дискурсу й присутності в таких текстах термінів багатьох тематичних субдискурсів. Існування самого поняття «терміни екологічного дискурсу» та відсутність точного його визначення вказує на актуальність досліджень в даному контексті, що грає принципово важливу роль в сучасній термінології. У нашій роботі ми під термінами екологічного дискурсу розуміємо терміни, які використовує в своїй професійній, включаючи управлінську, наукову й екопросвітницьку, діяльності випускник спеціальності 101 Екологія.

Для нашого дослідження було обрано класифікацію О. Герасимової. Конкретно, будемо розглядати такі способи перекладу термінів: калькування, транскодування, описовий переклад, переклад за допомогою використання родового відмінка, переклад за допомогою використання різних прийменників, словозаміни.

Таким чином ми бачимо, що різні шляхи утворення термінології закономірно призводять до розширення термінологічного складу, але через складний і багатогранний характер утворення термінів екологічного дискурсу, іноді виникають труднощі при їх перекладі. Можна підсумувати, що екологічна термінологія сьогодні є відносно новою й недостатньо вивченою, тому існує недостатньо перекладацьких прийомів для передачі англійських термінів екологічного дискурсу українською мовою. Слід зазначити, що словники не встигають фіксувати всі слова, які регулярно з'являються в екологічній науці й дискурсі в цілому, а тому при перекладі екологічних текстів можуть виникати труднощі. З урахуванням цих та багатьох інших причин існує гостра необхідність своєчасного перекладу екологічних текстів з однієї мови на іншу, а також виявлення нових коректних способів перекладу.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕРМІНІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Контент-аналіз використання термінів екологічного дискурсу в Директивах Європейського союзу

Спираючись на результати вивчення теоретичних джерел, ми в цій роботі провели аналіз матеріалу за двома напрямками:

- контент-аналіз термінів нашої виборки за критерієм наявності в матеріалі нашого дослідження термінів тематичних субдискурсів екологічного дискурсу;
- контент-аналіз термінів нашої виборки за класифікацією термінів згідно їх будови: прості, складні, багатокomпонентні.

Матеріалом нашого дослідження стали документи екологічного дискурсу, а саме, директиви Ради Європейського союзу з екологічної тематики, які розміщені на сайті: <https://eur-lex.europa.eu/browse/directories/legislation.html>. За статусом джерела вони відносяться до офіційних документів, з погляду спонтанності появи – до мимовільних, тобто створених незалежно від дослідника [134].

Методом суцільної виборки ми обрали 282 терміни.

Своє дослідження ми розпочали з аналізу матеріалу на співвідношення термінів тематичних субдискурсів. Як і прогнозувалося, домінує в них юридичний і дипломатичний субдискурс, але вони виходять за рамки нашого дослідження, тому терміни цих субдискурсів ми в основному ігнорували. З тих субдискурсів, які є найбільш актуальними для теми нашого дослідження, є: біологічний, хімічний, геологічний, технічний, і власне природоохоронний (енвайронменталістський) дискурс. На рис. 1 показано співвідношення термінів цих дискурсів у нашій виборці у відсотках: кількість термінів біологічного субдискурсу становить 8%, хімічного – 18%, геологічного – 9%, технічного – 26%, природоохоронного – 39%. Ми бачимо, що терміни технічного й

природоохоронного дискурсів становлять яскраво виражену більшість. Це відповідає тематиці обраних нами Директив ЄС, більшість яких відносяться до сфери так званої «сірої екології», тобто регулюють природоохоронні питання в промисловості.

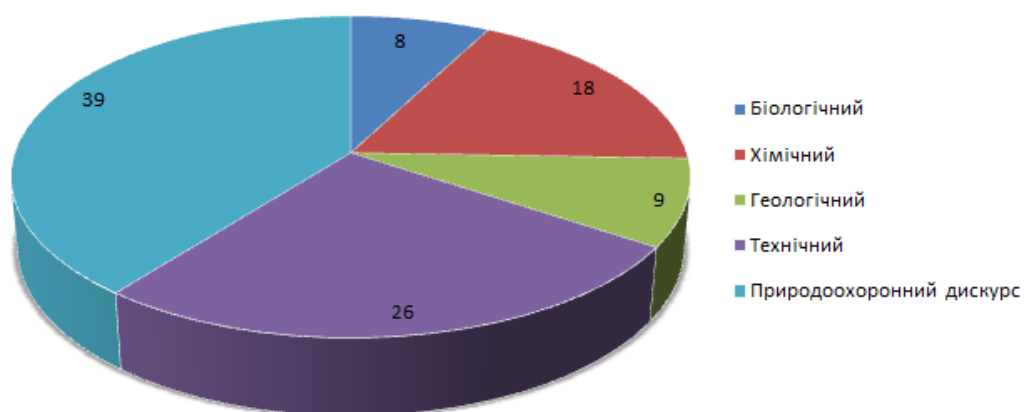

Рис. 1. Співвідношення термінів різних дискурсів у вибоці, %

Дослідивши тематичну структуру термінів нашої виборки, ми провели її аналіз за морфологічною ознакою (рис. 2). Спочатку ми розділили виборку на прості терміни – 24%, складні терміни – 5% і терміни-словосполучення – 72%.

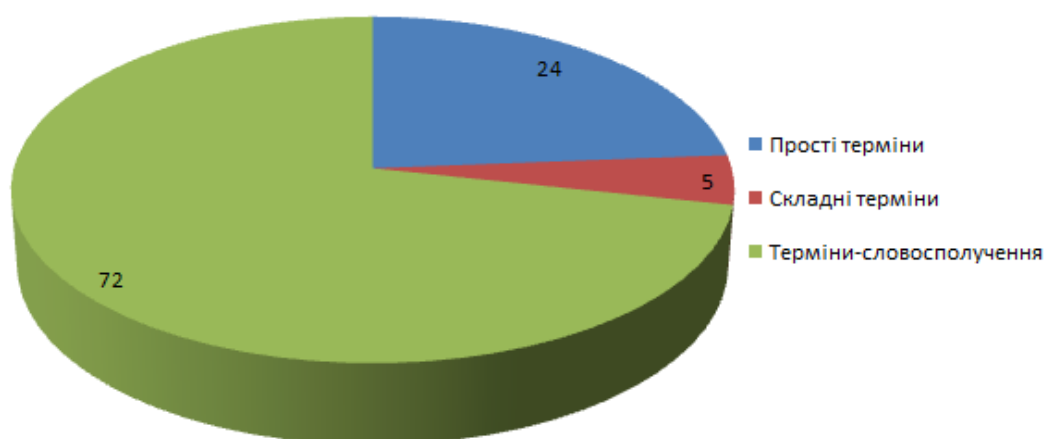

Рис. 2. Співвідношення простих, складних і термінів-словосполучень у вибоці, %

Потім ми визначили кількість двокомпонентних термінів у групі термінів-словосполучень, її кількість становить 46% від усієї виборки, тобто майже половину (рис. 3).

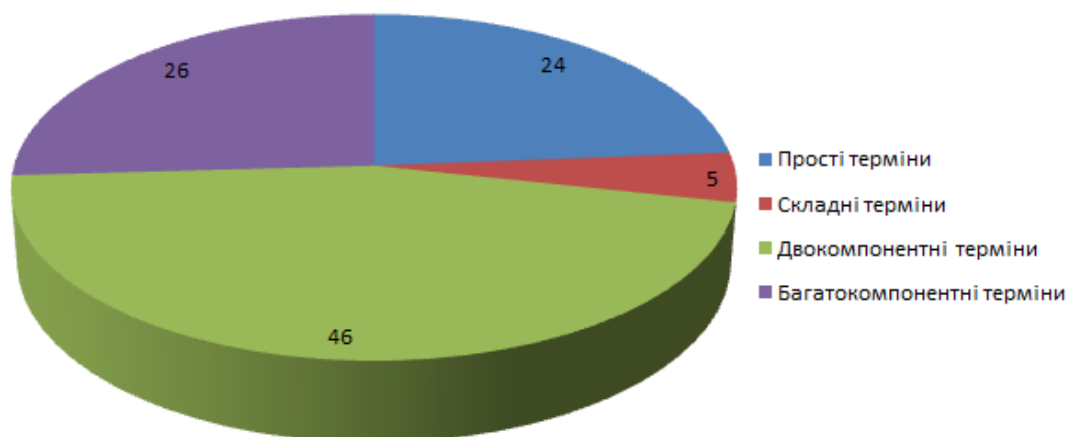

Рис. 3. Співвідношення простих, складних, двокомпонентних і багатокомпонентних термінів у вибоці, %

У процесі сортування термінів виборки за морфологічною ознакою було виявлено наявність 11% термінів, які пишуться через дефіс як серед простих складених термінів, так і серед словосполучень, тому було прийнято рішення дослідити додатково групу всіх термінів нашої виборки, які пишуться через дефіс з метою виявити, чи є спільні риси представлення цих термінів у перекладі українською мовою.

Отже, ми виявили в нашій виборці 13 складних термінів (5% від виборки), найпоширенішими серед яких є наступні 5 моделей:

1.	N+N	<i>benzo(a)pyrene</i>	Directive № 2004/107
		<i>biomass</i>	Directive № 2010/75
		<i>bio-waste</i>	Directive № 2008/98
		<i>groundwater</i>	Directive № 91 /676
		<i>hydrogen</i>	Directive № 2004/107
		<i>landfill</i>	Directive № 1999/31
		<i>livestock</i>	Directive № 91 /676
		<i>mutagenesis</i>	Directive № 2001/18
		<i>pipework</i>	Directive № 2012/18
2.	A+N	<i>freshwater</i>	Directive № 91 /676
3.	N+G	<i>size-sorting</i>	Directive № 2006/21

4.	N+G	<i>warehousing</i>	Directive № 2012/18
5.	N+ПІ	<i>water-saturated</i>	Directive № 91 /676

Як бачимо, найпоширенішою тут виступає модель N+N (9 термінів (69%)).

Проаналізувавши 129 двокomпонентних термінів (46% від виборки), ми виявили 9 морфологічних моделей:

1.	N+N – 62 терміни:		
		<i>baseline report</i>	Directive № 2010/75
		<i>process water</i>	Directive № 2006/21
		<i>cork waste</i>	Directive № 2010/75
2.	A+N – 45 термінів:		
		<i>aquatic ecosystems</i>	Directive № 91 /676
		<i>aquatic environment</i>	Directive № 91 /676
		<i>biodegradable waste</i>	Directive № 1999/31
		<i>transitional waters</i>	Directive № 2006/21
3.	ПІ+N – 7 термінів:		
		<i>delayed effects</i>	Directive № 2001/18
		<i>unpolluted soil</i>	Directive № 2006/21
		<i>protected areas</i>	Directive № 2009/147
		<i>snow-covered ground</i>	Directive № 91 /676
4.	PI+N – 7 термінів:		
		<i>living resources</i>	Directive № 91 /676
		<i>neighbouring establishment</i>	Directive № 2012/18
		<i>nitrogen-containing substance</i>	Directive № 91 /676
5.	N+G – 1 термін:		
		<i>human beings</i>	Directive № 2011/92
6.	G+N – 3 терміни:		
		<i>placing on the market</i>	Directive № 2001/18
		<i>preparing for re-use</i>	Directive № 2008/98
		<i>taking eggs</i>	Directive № 2009/147
7.	N+ПІ – 1 термін:		
		<i>public concerned</i>	Directive № 2011/92

8. A+G – 2 терміни:
random sampling Directive № 2004/107

9. V+N – 1 термін:
to cause hazards Directive № 91 /676

Проаналізувавши 72 багатокomпонентних (більше, ніж два компоненти) терміна (26% від виборки), ми виявили 16 морфологічних моделей:

1. N+N+N(+N) – 27 термінів:
ambient air quality Directive № 2004/107
waste treatment facility Directive № 2008/98
emission limit value Directive № 2010/75
greenhouse gas emissions permit Directive № 2003/87
surface tension adjuster Directive № 2010/75

2. A+N+N(+N) – 19 термінів:
elemental mercury vapour Directive № 2004/107
environmental policy objectives Directive № 2015/412
environmental quality standard Directive № 2010/75
environmental risk assessment Directive № 2001/18
upper assessment threshold Directive № 2004/107
undesirable disturbance to the balance of organisms Directive № 91 /676

3. A+A(+A)+N – 8 термінів:
best available techniques Directive № 2010/75
polycyclic aromatic hydrocarbons Directive № 2004/107
reactive gaseous mercury Directive № 2004/107
weak acid dissociable cyanide Directive № 2006/21

4. Лексикалізовані сегменти речення – 5 термінів:
cleaning agent to dissolve contaminants Directive № 2010/75

	<i>written authorization to operate</i>	Directive № 2010/75
	<i>non-governmental organisations promoting environmental protection</i>	Directive № 2006/21
5.	Adj+G+N – 1 термін:
<i>equivalent global-warming potential</i>	Directive № 2004/107
6.	PI+Adj+N – 1 термін:
<i>existing extractive operation</i>	Directive № 2006/21
7.	Adj+PI+N – 1 термін:
<i>general binding rules</i>	Directive № 2010/75
8.	Adv+PI+N – 2 терміни:
<i>naturally occurring deposit</i>
<i>steeply sloping ground</i>	Directive № 2006/21
Directive № 91 /676
9.	Adj+PII+N – 2 терміни:
<i>micro isolated system</i>
<i>small isolated system</i>	Directive № 2001/18
Directive № 2015/2193
10.	Adv+PII+N – 1 термін:
<i>genetically modified organism</i>	Directive № 2015/2193
11.	PII+Adj+N – 1 термін:
<i>mixed municipal waste</i>	Directive № 2010/75
12.	N+PI+N+N – 1 термін:
<i>multi-fuel firing combustion plant</i>	Directive № 2010/75
13.	PII+N+N – 1 термін:
<i>petroleum-derived liquid fuel</i>	Directive № 2015/2193
14.	V+N+N – 1 термін:
<i>to heat indoor spaces</i>	Directive № 2015/2193

15. V+PI+N – 1 термін:

to produce drinking water Directive № 91 /676

16. N+N+G – 1 термін:

town and country planning Directive № 2015/412

У наступному підрозділі ми проведемо більш детальний аналіз реалізації лексичних особливостей текстів, які послужили матеріалом нашого дослідження, в англо-українському перекладі.

3.2. Реалізація термінів текстів екологічного дискурсу в англо-українському перекладі

Проблеми перекладу термінів тематичних субдискурсів пояснюються тим, що існують загальнонаукові, загальнотехнічні та вузькоспеціальні терміни. Перші використовуються в кількох галузях, а інші – лише в одній із галузей. Екологічний дискурс за своєю природою є міждисциплінарним. В нашій виборці нами виявлено терміни біологічного, хімічного, геологічного, технічного, природоохоронного тематичних субдискурсів. Нижче проведемо аналіз типових випадків перекладу термінів цих субдискурсів у матеріалі нашого дослідження. Приклади термінів біологічного субдискурсу [41]:

Англійська мова

Українська мова

“cell fusion” (including protoplast fusion) or hybridisation techniques where live cells with new combinations of heritable genetic material are formed through the fusion of two or more cells by means of methods that do not occur naturally; *«злиття клітин» (у тому числі злиття протопластів) чи методи гібридизації, коли живі клітини з новими комбінаціями генетичного матеріалу формуються шляхом злиття двох або більше клітин у спосіб, який не реалізується за природних обставин*

“genetically modified organism (GMO)” means an organism, with the exception of human beings, in which the genetic material has been altered in a way that does not occur naturally by mating and/or natural recombination;

«генетично модифікований організм (ГМО)» означає організм, за винятком людей, генетичний матеріал якого змінено у спосіб, що не відбувається природно за допомогою схрещування та/або природної рекомбінації;

the transfer of the inserted genetic material to other organisms, or the same organism whether genetically modified or not;

перенесення внесеного генетичного матеріалу до того самого організму або до інших організмів, як генетично модифікованих, так і ні;

phenotypic and genetic instability

фенотипічну та генетичну нестабільність

В даному прикладі термінів біологічного субдискурсу показано, що для перекладу термінів «genetically modified organism», «genetic material», «recombination», «phenotypic», застосовано транскодування. Викликає певний інтерес неоднорідність способів, застосованих для перекладу семантично подібних термінів «cell fusion» і «protoplast fusion»: перший перекладено чистим калькуванням, а другий комбінацією транскодування (protoplast) і калькування (fusion).

Всього до цієї групи відносяться 8 % термінів, з яких 50% перекладені калькуванням, 24 % – транскодуванням, 4 % – за допомогою описового перекладу, 4 % – з використанням родового відмінка, 0 % – з використанням різних прийменників, 8 % – за допомогою словозамін.

Приклади термінів хімічного субдискурсу [40, 43]:

Англійська мова

Українська мова

<i>“eluate” means the solution obtained by a laboratory leaching test;</i>	<i>«елюат» означає розчин, отриманий в результаті лабораторного випробування на вилуговання;</i>
<i>“arsenic”, “cadmium”, “nickel” and “benzo(a)pyrene” mean the total content of these elements and compounds in the PM 10 fraction</i>	<i>«арсен», «кадмій», «нікель» і «бензо(а)пірен» означають загальний вміст цих елементів і сполук у фракції PM 10</i>

Усі вищенаведені терміни перекладено транскодуванням. У термінах хімічного субдискурсу воно особливо широко застосовується для перекладу назв хімічних елементів.

Англійська мова

Українська мова

<i>“leachate” means any liquid percolating through the deposited waste and emitted from or contained within a landfill;</i>	<i>«фільтрат» означає будь-яку рідину, що просочується через захоронені відходи та виділяється з полігона або утримується в ньому;</i>
---	--

<i>“landfill gas” means all the gases generated from the landfilled waste</i>	<i>«звалищний газ» означає всі гази, утворені захороненими відходами</i>
---	--

Тут наведені випадки застосування калькування в хімічному субдискурсі. Термін «landfill gas» перекладено комбінацією способів: калькування (landfill) й транскодування (gas).

Всього до цієї групи відносяться 18 % термінів, з яких 58% перекладені калькуванням, 31 % – транскодуванням, 7 % – за допомогою описового перекладу, 3 % – з використанням родового відмінка, 0 % – з використанням різних прийменників, 2 % – за допомогою словозамін.

Приклади термінів геологічного субдискурсу [44]:

Англійська мова

Українська мова

soil that is removed from the upper layer of the ground during extractive activities **грунт, який знятий з верхнього шару ґрунтового покриву під час видобувних робіт**

'mineral resource' or 'mineral' means a naturally occurring deposit in the earth's crust of an organic or inorganic substance, such as energy fuels, metal ores, industrial minerals and construction minerals **«мінеральні ресурси» або «мінерали» означає природні поклади в земній корі органічних або неорганічних речовин, таких як паливно-енергетичні ресурси, металічні руди, промислові мінерали та будівельні мінерали**

У вищенаведеному прикладі всі терміни, окрім «mineral», який перекладено транскодуванням, перекладено калькуванням.

Всього до цієї групи відносяться 9 % термінів, з яких 74% перекладені калькуванням, 7 % – транскодуванням, 4 % – за допомогою описового перекладу, 7 % – з використанням родового відмінка, 4 % – з використанням різних прийменників, 4 % – за допомогою словозамін. Як ми бачимо, калькування є основним способом перекладу для перекладу термінів цього тематичного субдискурсу.

Приклади термінів технічного субдискурсу [47]:

Англійська мова

'techniques' includes both the technology used and the way in which the installation is designed, built, maintained, operated and decommissioned

Українська мова

«техніки» охоплюють як використовувані технології, так і те, яким чином об'єкт спроектовано, побудовано, здійснюється його технічне обслуговування, експлуатація та виведення з експлуатації

'operator' means any natural or legal person who operates or controls in whole or in part the installation or combustion plant, waste incineration plant or waste co-incineration plant or, where this is provided for in national law, to whom decisive economic power over the technical functioning of the installation or plant has been delegated **«оператор»** означає будь-яку фізичну або юридичну особу, яка, повністю або частково, експлуатує чи контролює об'єкт чи установку згоряння, установку зі спалювання відходів або установку із сумісного спалювання відходів або, якщо це передбачено національним законодавством, якій делеговано вирішальні економічні повноваження щодо технічного функціонування об'єкта чи установки

У нашому прикладі можна побачити випадки використання калькування («built», «plant»), транскодування («technology», «operator») і словозамін («installation», «operates»), при чому терміни «installation», «operates» тут можуть грати роль фальшивих друзів перекладача, бо інтуїтивно їх можна перекласти словами «інсталяція», «оперує».

Всього до цієї групи відносяться 26 % термінів, з яких 53% перекладені калькуванням, 17 % – транскодуванням, 7 % – за допомогою описового перекладу, 7 % – з використанням родового відмінка, 8 % – з використанням різних прийменників, 9 % – за допомогою словозамін.

Приклади термінів природоохоронного субдискурсу [41, 42]:

Англійська мова

“environmental risk assessment” means the evaluation of risks to human health and the environment, whether direct or indirect, immediate or delayed,

Українська мова

«оцінювання екологічного ризику» означає здійснюване згідно з додатком II оцінення ризиків для здоров'я людини і довкілля, прямих чи

which the deliberate release or the placing on the market of GMOs may pose and carried out in accordance with Annex II; *непрямим, негайних або відстрочених, які може нести навмисне вивільнення або введення в обіг ГМО;*

“greenhouse gas emissions permit” means the permit issued in accordance with Articles 5 and 6; *«дозвіл на викиди парникових газів» означає дозвіл, наданий згідно зі статтями 5 і 6;*

“tonne of carbon dioxide equivalent” means one metric tonne of carbon dioxide (CO₂) or an amount of any other greenhouse gas listed in Annex II with an equivalent global-warming potential *«тонна еквівалента діоксиду вуглецю» означає одну метричну тонну діоксиду вуглецю (CO₂) або еквівалентну кількість будь-якого іншого парникового газу, наведеного в переліку в додатку II, з еквівалентним потенціалом глобального потепління*

У нашому прикладі можна побачити випадки використання калькування («greenhouse», «carbon»), транскодування («dioxide», «equivalent»).

Всього до цієї групи відносяться 39 % термінів, з яких 60% перекладені калькуванням, 16 % – транскодуванням, 8 % – за допомогою описового перекладу, 8 % – з використанням родового відмінка, 2 % – з використанням різних прийменників, 6 % – за допомогою словозамін.

На рис. 4 зображено співвідношення випадків застосування різних способів перекладу в різних субдискурсах екологічного дискурсу. Як ми бачимо, калькування є основним способом перекладу для перекладу термінів для всіх тематичних субдискурсів. Основними відмінностями між результатами дослідження для різних субдискурсів нашої виборки є те, що в геологічному істотно рідше застосовувалося транскодування, а в біологічному й хімічному не застосовувався спосіб перекладу за допомогою різних прийменників.

Як уже згадувалось [29], усі терміни формою поділяються на: прості, складні, терміни-словосполучення. Ми розділили нашу виборку на групи за цією класифікацією, потім розділили групу термінів-словосполучень на двокомпонентні й багатоконпонентні, окремо було вирішено дослідити способи перекладу для всіх термінів виборки, які пишуться через дефіс.

Результати аналізу способів перекладу для простих термінів виборки: 63% перекладені калькуванням, 28 % – транскодуванням, 6 % – за допомогою описового перекладу, 0 % – з використанням родового відмінка, 0 % – з використанням різних прийменників, 3 % – за допомогою словозамін.

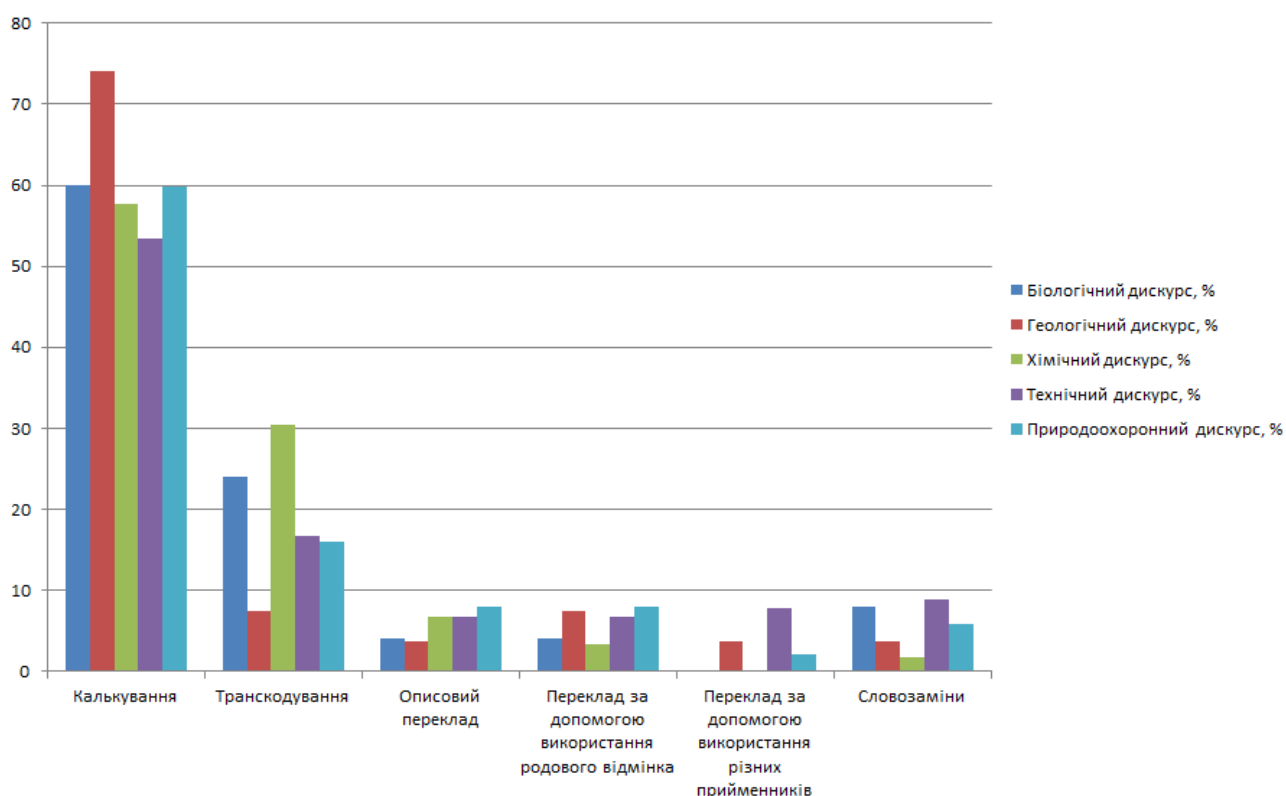

Рис.4. Співвідношення випадків застосування різних способів перекладу в різних субдискурсах екологічного дискурсу, %

Результати аналізу способів перекладу для складних термінів виборки: 57% перекладені калькуванням, 21 % – транскодуванням, 0 % – за допомогою описового перекладу, 7 % – з використанням родового відмінка, 7 % – з використанням різних прийменників, 7 % – за допомогою словозамін.

Результати аналізу способів перекладу для простих термінів виборки: 59% перекладені калькуванням, 15 % – транскодуванням, 7 % – за допомогою описового перекладу, 9 % – з використанням родового відмінка, 3 % – з використанням різних прийменників, 7 % – за допомогою словозамін.

Результати аналізу способів перекладу для термінів-словосполучень виборки: 63% перекладені калькуванням, 28 % – транскодуванням, 6 % – за допомогою описового перекладу, 0 % – з використанням родового відмінка, 0 % – з використанням різних прийменників, 3 % – за допомогою словозамін.

Результати аналізу способів перекладу окремо для двокomпонентних термінів виборки: 61% перекладені калькуванням, 17 % – транскодуванням, 6 % – за допомогою описового перекладу, 8 % – з використанням родового відмінка, 1 % – з використанням різних прийменників, 8 % – за допомогою словозамін.

Результати аналізу способів перекладу окремо для багатокomпонентних термінів виборки: 57% перекладені калькуванням, 15 % – транскодуванням, 7 % – за допомогою описового перекладу, 9 % – з використанням родового відмінка, 6 % – з використанням різних прийменників, 5 % – за допомогою словозамін.

Результати аналізу способів перекладу окремо для термінів виборки, що пишуться через дефіс: 70% перекладені калькуванням, 4 % – транскодуванням, 19 % – за допомогою описового перекладу, 0 % – з використанням родового відмінка, 4 % – з використанням різних прийменників, 15 % – за допомогою словозамін.

На рис. 5 показано співвідношення способів перекладу термінів усієї виборки: 60% перекладені калькуванням, 19 % – транскодуванням, 7 % – за допомогою описового перекладу, 7 % – з використанням родового відмінка, 2 % – з використанням різних прийменників, 6 % – за допомогою словозамін.

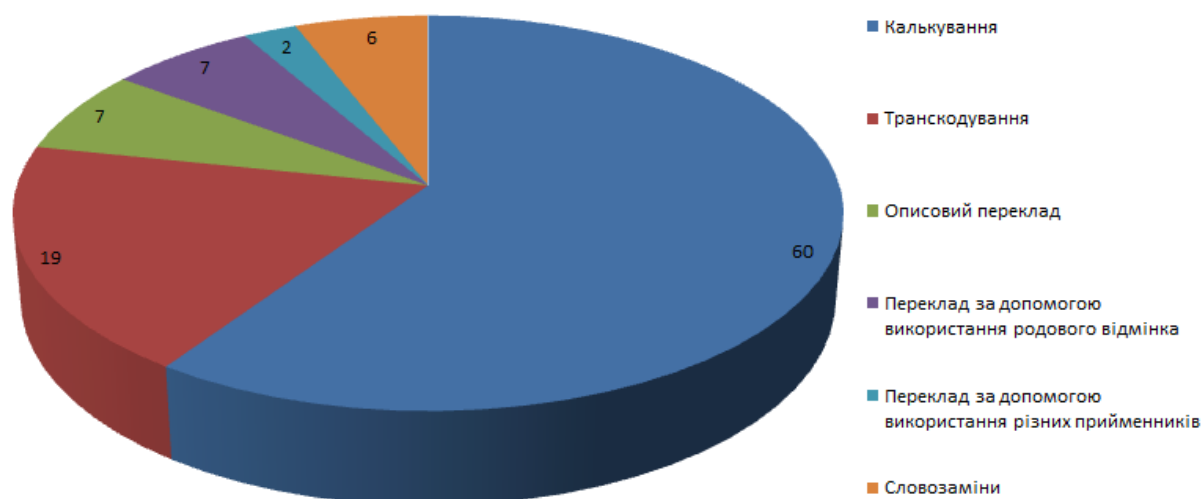

Рис. 5. Співвідношення випадків застосування різних способів перекладу в вибоці, %

На рис. 6. – представлено співвідношення випадків застосування різних способів перекладу в виборці й термінах, що пишуться через дефіс, на рис. 7 представлено результати порівняльного аналізу застосованих способів перекладу для всіх означених груп. Ми бачимо, що найбільше різноманіття способів застосовується до термінів-словосполучень. Також нашу увагу привернуло те, що для термінів нашої виборки, що пишуться через дефіс, транскодування застосовувалося лише 1 раз, переважно перекладачі надавали перевагу калькуванню й словозамінам.

Найбільш важкими для перекладу є терміни-словосполучення, в яких кожне слово є самостійним. Компоненти таких термінів можуть бути виділені в самостійну одиницю. На рис. 8. – представлено співвідношення випадків застосування різних способів перекладу для двокомпонентних і багатоконпонентних термінів

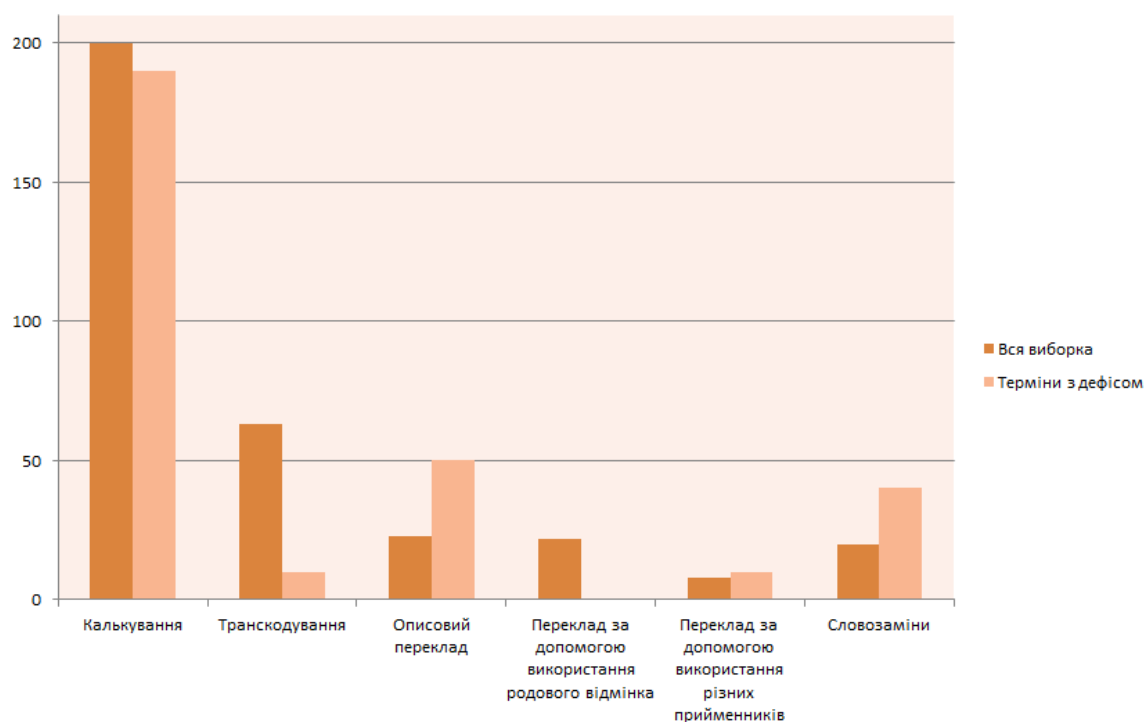

Рис. 6. Співвідношення випадків застосування різних способів перекладу в виборці й термінах, що пишуться через дефіс, %

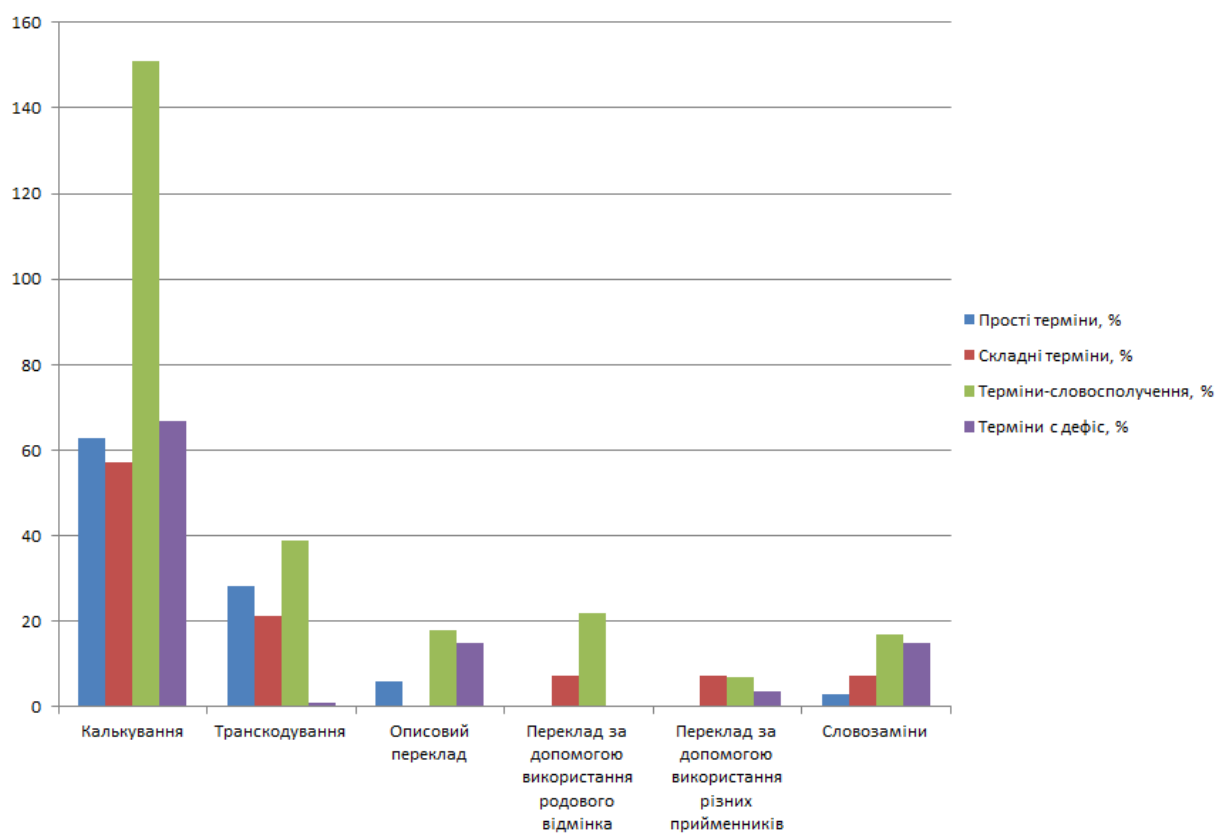

Рис. 7. Співвідношення випадків застосування різних способів перекладу в простих, складних, багатокomпонентних і термінів, що пишуться через дефіс, %

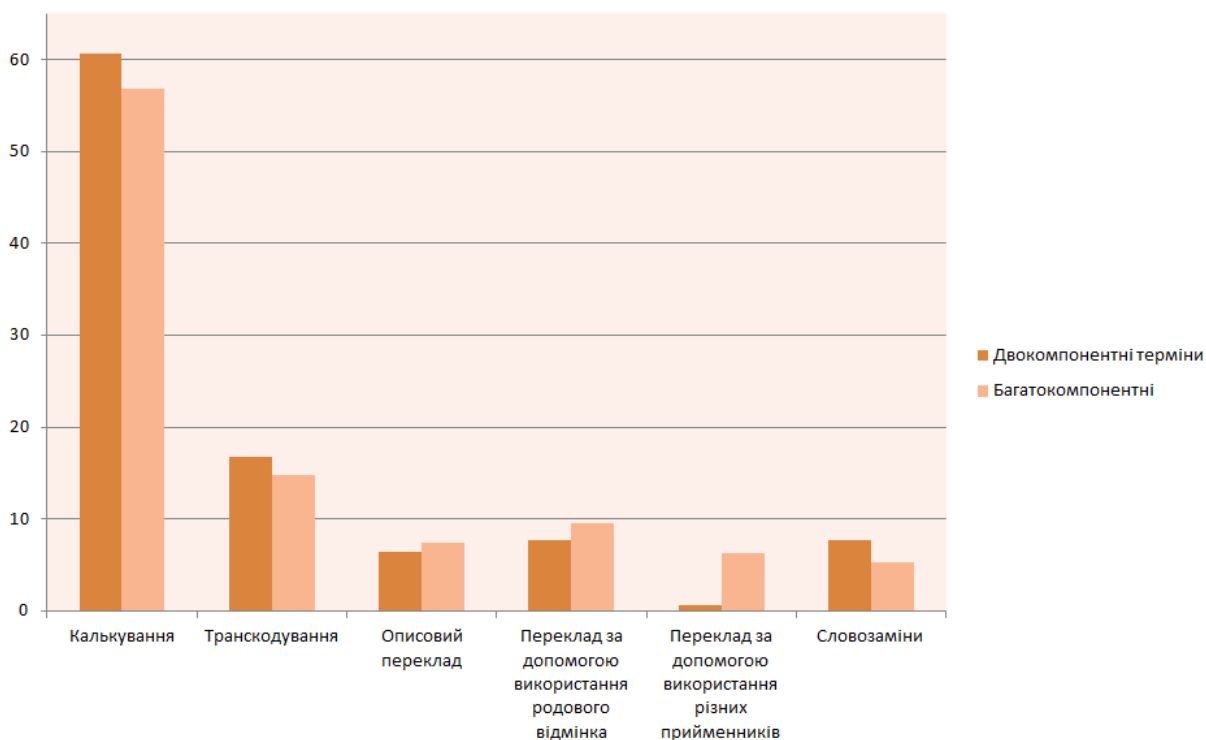

Рис. 8. Співвідношення випадків застосування різних способів перекладу для двокомпонентних і багатокomпонентних термінів, %

На рис. 8 ми бачимо, що двокомпонентні й багатокomпонентні терміни перекладаються однаково, відмінність складає тільки спосіб перекладу за допомогою використання різних прийменників, доцільність якого зростає зі збільшенням кількості компонентів у словосполученні.

У процесі аналізу також було виявлено, що для перекладу термінів-словосполучень нашої виборки часто застосовуються комбінації різних способів перекладу. У нашій виборці вага таких випадків становить 76%, тобто три чверті від загальної кількості термінів-словосполучень.

Приклади застосування декількох способів перекладу одного терміна [42, 44, 45]:

Англійська мова

Українська мова

Транслітерація з додаванням суфіксу+калькування+словозаміна

'lower assessment threshold' means a level specified in Annex II below which the sole use of modelling or objective estimation techniques shall be possible to assess ambient air quality in accordance with Article 6(4) of Directive 96/62/EC; «нижній поріг оцінювання» означає рівень, зазначений у додатку II, нижче якого для оцінювання якості атмосферного повітря можна використовувати виключно методики моделювання чи об'єктивного оцінювання відповідно до статті 6(4) Директиви 96/62/ЄС;

Транслітерація з додаванням суфіксу+словозаміна з конкретизацією

'prospecting' means the search for mineral deposits of economic value «розвідування» означає пошук покладів мінеральних ресурсів, що мають економічну цінність

Транслітерація з додаванням суфіксу+калькування

'competent authority' means the authority or authorities which a Member State designates as responsible for performing the duties arising from this Directive; «компетентний орган» означає орган або органи, який держава-член призначає відповідальним за виконання обов'язків, передбачених цією Директивою

Аналіз нашого матеріалу показує, що реалізація перекладу багатокomпонентного терміну (особливо від трьох компонентів) єдиним способом перекладу є ускладненою, тому перекладач часто просто змушений комбінувати способи, і часто результат виходить вдалим.

Нижче ми розглянемо приклади перекладу термінів екологічного дискурсу, незалежно від тематичного субдискурсу, об'єднавши їх у групи прикладів за способами перекладу й іншими лексично-семантичними особливостями (синоніми, аббревіатури, хибні друзі перекладача та ін.).

Приклади використання калькування [43, 44]:

Англійська мова

Українська мова

'target value' means a concentration in the ambient air... «цільове значення» означає концентрацію в атмосферному повітрі...

'waste' is as defined in Article 1(a) of Directive 75/442/EEC «відходи» означає відходи згідно з означенням у статті 1(a) Директиви 75/442/ЄЕС

'off-shore' means that area of the sea and seabed extending from the low water mark of ordinary or medium tides outwards «шельф» означає той район моря і морського дна, що простягається від відмітки рівня низької води при звичайних та середніх припливах у напрямку від берега

Калькування або дослівний переклад є найпоширенішим способом перекладу термінів екологічного дискурсу в нашому матеріалі дослідження. Іноді він здається ідеальним вибором, іноді ми б замінили його на транслітерацію, але це відкрите питання, чи варто робити це.

Приклади використання транскодування [43, 44]:

Англійська мова

Українська мова

'target value' means a concentration in the ambient air... «цільове значення» означає концентрацію в атмосферному повітрі...

organisations promoting environmental protection and meeting any requirement under national law shall be deemed to have such an interest організації, які сприяють охороні довкілля і відповідають всім вимогам національного права, вважаються такими, що мають такий інтерес

Транскодування в матеріалах нашого дослідження використовується у випадках, коли відповідник в українській мові відсутній або коли відповідник в українській мові не відповідає стилістиці документа.

Приклади перекладу за допомогою різних прийменників [42, 44, 45]

Англійська мова

Українська мова

'greenhouse gas emissions permit' means the permit issued in accordance with Articles 5 and 6

«дозвіл на викиди парникових газів» означає дозвіл, наданий згідно зі статтями 5 і 6

environmental decision-making under Articles 6 and 7 of this Directive

ухваленні рішень щодо довкілля відповідно до статей 6 і 7 цієї Директиви

'collection' means the gathering of waste, including the preliminary sorting and preliminary storage of waste for the purposes of transport to a waste treatment facility

«збирання» означає збирання відходів, у тому числі попереднє сортування і попереднє зберігання відходів для цілей їх транспортування до об'єкта з оброблення відходів

Спосіб перекладу за допомогою різних прийменників використовується тоді, коли використання родового відмінку недостатньо відтворює смисл терміна в мові перекладу, й при цьому немає необхідності в застосуванні описового перекладу. Застосовувати цей спосіб чи ні, залишається на розсуд перекладача.

Приклади перекладу з використанням родового відмінка [42, 44]

Англійська мова

Українська мова

'allowance' means an allowance to emit one tonne of carbon dioxide equivalent during a specified period

«квота» означає дозвіл на викид однієї тонни еквівалента діоксиду вуглецю протягом визначеного періоду

'upper assessment threshold' means a level specified in Annex II...

«верхній поріг оцінювання» означає рівень, зазначений у додатку II...

organisations promoting environmental protection...

організації, які сприяють охороні довкілля...

Переклад з використанням родового відмінка використовується в документах матеріалу нашого дослідження дуже широко. Особливо він популярний при перекладі двокомпонентних термінів.

Приклади застосування словозамін [41, 44]

Англійська мова

Українська мова

Techniques of genetic modification referred to in Article 2(2)(a) are inter alia... **Методами** генетичної модифікації, зазначеними у статті 2(2)(a) є, зокрема...

'rehabilitation' means the treatment of the land affected by a waste facility in such a way as to restore the land to a satisfactory state, with particular regard to soil quality, wild life, natural habitats, freshwater systems, landscape and appropriate beneficial uses **«рекультивация»** означає оброблення землі, порушеної об'єктом розміщення відходів, у такий спосіб, щоб відновити землю до задовільного стану, приділяючи особливу увагу якості ґрунту, **дикій фауні і флорі**, природним оселищам, прісноводним системам, ландшафту та належному **продуктивному** використанню

Використання словозамін у таких текстах є неминучим. На нашу думку, певною проблемою є те що періодично слово замінюють не його транслітерованим аналогом, а іншим запозиченим з англійської або іншої романо-германської мови неологізмом, інтернаціоналізмом, який користувач документа або наступний перекладач інтуїтивно навряд чи сам би підібрав.

Приклади використання способу описового перекладу [41, 44]:

Англійська мова

Українська мова

'total gaseous mercury' means elemental mercury vapour (Hg 0) and reactive gaseous mercury, i.e. water-soluble mercury species with sufficiently high vapour pressure to exist in the gas phase. **«загальний об'єм ртуті в газоподібному стані»** означає пари елементарної ртуті (Hg 0) та хімічно активної ртуті в газоподібному стані, тобто різновидів ртуті,

розчинної у воді, з досить високим тиском пари, щоб мати здатність існувати в газоподібному стані.

...medium tides outwards

...середніх припливах у напрямку від берега

До описового перекладу перекладач вдається через те, що англійська мова є більш лаконічною, й для неї прагнення пояснити будь-яке явище одним словом є набагато більш характерним, ніж для української.

Приклади термінів, що пишуться через дефіс [41, 44]

Англійська мова

Українська мова

'PM 10' means particulate matter, which passes through a size-selective inlet as defined in EN 12341 with a 50 % efficiency cut-off at 10 µm aerodynamic diameter;

«PM 10» означає тверді частки, які проходять через розмірно-селективний повітрозбірник, як визначено у EN 12341, з 50%-ою ефективністю затримання при аеродинамічному діаметрі 10 мкм;

water-soluble mercury species with sufficiently high vapour pressure to exist in the gas phase;

розчинної у воді, з досить високим тиском пари, щоб мати здатність існувати в газоподібному стані;

'off-shore' means that area of the sea and seabed extending from the low water mark of ordinary or medium tides outwards

«шельф» означає той район моря і морського дна, що простягається від відмітки рівня низької води при звичайних та середніх припливах у напрямку від берега

'the public concerned' means the public affected or likely to be affected by, or

«заінтересована громадськість» означає громадськість, на яку

having an interest in, the environmental decision-making under ...; for the purposes of this definition, non-governmental organisations ... впливають чи можуть вплинути процедури вироблення й ухвалення рішень, зазначені ... Для цілей цього означення **неурядові** організації...

Наведені вище приклади демонструють непопулярність способу транскодування при перекладі термінів, що пишуться через дефіс. Причиною цього, вірогідно, є те, що через специфіку свого словотвору у транскодованому вигляді вони будуть важкими для сприйняття україномовним користувачем документу, хоча окремі подібні терміни зі сфери комп'ютерних технологій все ж таки набули широкого вжитку в транскодованому вигляді, першим на думку спадає Wi-Fi.

Повний список термінів нашої виборки, що пишуться через дефіс і способів їх перекладу наведено Додатку 1.

Під час аналізу термінів з нашої виборки було виявлено 10% використання скорочень. Тенденція до економії мовних засобів є універсальною та обумовлена потребами людського мислення та спілкування, а саме, найбільш економно, за допомогою семантично ємних, але менших за формою знаків висловити різноманіття об'єктивного світу з його складними зв'язками та відносинами між предметами та явищами. Вважається, що окрім функції економії мовних засобів, аббревіація виконує й експресивну функцію, в нормативно-технічних документах доречніше говорити про зручність використання й запам'ятовування широковживаного терміну [119].

Абревіатури в Директивах ЄС утворюються від початкових букв знаменних слів словосполучення, наприклад:

*Likelihood of the **GMHP** (genetically modified higher plants) becoming more persistent than the recipient or parental plants in agricultural habitats or more invasive in natural habitats [68] (Стійкість та інвазивність **ГМВР** (генетично модифікованих вищих рослин), включаючи перенесення генів від рослини до рослини).*

Абревіатура «ERA» (оцінка екологічного ризику) [41] має аномально велику кількість значень, більшість з яких можуть бути віднесені до нормативно-технічної термінології Earned Run Average, Electronic Research Administration, Electronic Retailing Association, Energy Research Abstracts, Equal Rights Amendment, Equal Rights Advocates, Ecological Risk Assessment, Energy Resources of Australia, European Research Area, Educational Research Association (various locations), Electronics Representatives Association, Environmental Risk Assessment, Electronic Remittance Advice (health insurance), Electronic Records Archive (NARA), Effective Resource Allocation, European Renal Association, ESET Remote Administrator (software), Expense Reduction Analysis, Excellence in Research for Australia, Extended Range Artillery, European Railway Agency, Edinburgh Research Archive (Scotland, UK), Emerging Research Area, Early Rheumatoid Arthritis, Explosive Reactive Armor, Employment Relation Act, Entity-Relationship Analysis, Economic Research Analysis, Enterprise Reference Architecture (software), Environment Related Activities, Explosion Risk Analysis, Environment Related Activities, Explosion Risk Analysis, Eigensystem Realization Algorithm, Environmentally Relevant Activity, Education Reform Act, Evoked Response Audiometry, European Ramblers Association, European Robotic Arm, Ethics Risk Assessment, European Regions Airline Association, Educational Research Abstracts, European Rotogravure Association, Entity Relationship Attribute, Economics Research Associates, En-Route Alternate, Engineering Research Associates, Economic Regulation Authority, European Recovery Act, Electronic Research Announcements, Estonian Administration, Expedited Response Action, Everglades Restoration Act, Elderly Rental Assistance, European Regional Airlines Association, Electronic Rothamsted Archive, Extended Range Ammunition, Early Retirement Age, Electronic Reality Associates, Electrical Response Audiometry, Estimated Relative Abundances, English Racing Automobiles, European Radon Association, Embedded Remote Access, Engine Room Artificer, Economic Regulatory Administration.

В інтернет ми знайшли 4 способи розшифрування абревіатури «ERA» в рамках екологічної тематики:

- 1 *Environmental Risk Assessment*
- 2 *Ecological Risk Assessment*
- 3 *Environment Related Activities*
- 4 *Environmentally Relevant Activity*

Наведемо приклади аббревіатур, які були обрані до нашого матеріалу дослідження методом суцільної виборки [40, 41, 43, 44, 45, 47, 50]

<i>BAT conclusions</i>	<i>висновки щодо НДТ</i>
<i>BAT reference document</i>	<i>довідковий документ щодо НДТ</i>
<i>best available techniques (BAT)</i>	<i>найкращі доступні техніки (НДТ)</i>
<i>biodegradable waste</i>	<i>біорозкладні відходи</i>
<i>biomass</i>	<i>біомаса</i>
<i>bio-waste</i>	<i>біовідходи</i>
<i>genetically modified organism (GMO)</i>	<i>генетично модифікований організм (ГМО)</i>

З наведених нижче прикладів видно, що іноді аббревіатура (як РМ 10) не перекладається й використовується в українському перекладі як самостійний термін, який формально не зводиться до свого повного українського еквіваленту:

<i>small isolated system (SIS)</i>	<i>мала ізольована система (SIS)</i>
<i>micro isolated system (MIS)</i>	<i>«надмала ізольована система» (MIS)</i>
<i>the total content of these elements and compounds in the PM 10 fraction</i>	<i>загальний вміст цих елементів і сполук у фракції PM 10</i>

Частина термінів, як української, так і англійської мови мають однокомпонентні синоніми. Однокомпонентні терміни характерні для усталених термінологій [122]. При цьому можна відзначити, що багатокомпонентний термін нефахівцю часто легше перекладати, ніж однокомпонентний синонім, бо значення багатокомпонентного терміну може виводитися простіше, ніж однокомпонентного [88]. Наприклад: терміни “mineral resource” or “mineral” («мінеральні ресурси» або «мінерали») [44]. Можна припустити, що дане явище

обумовлене тим, що зі збільшенням числа компонентів термін набуває більш описового характеру, що дозволяє наблизитися до розуміння значення тим, хто абсолютно не знайомий з цим поняттям. Значні труднощі при перекладі виникають також через існування омонімічних термінів, коли один і той же термін може входити до різних терміносистем цієї мови.

Приклади синонімів [40, 44, 45]

Англійська	Українська
<i>biodegradable waste</i>	<i>біорозкладні відходи</i>
<i>bio-waste</i>	<i>біовідходи</i>

Цікаво, що обидва синоніми є аббревіатурами різного типу від словосполучення «біологічно розкладні», але другий інтуїтивно хочеться перекладати просто як «біологічні»

<i>'mineral resource' or 'mineral'</i>	<i>«мінеральні ресурси» або «мінерали»</i>
--	--

У даному випадку ці два терміни офіційно заявляються в самій директиві як синоніми

<i>steeply sloping ground</i>	<i>круті схили</i>
<i>unpolluted soil</i>	<i>незабруднений ґрунт</i>
<i>ground</i> (у випадку, коли говориться про підземні води)	<i>ґрунт</i>

Вище наведені випадки синонімії й омонімії у питаннях, що стосуються ґрунту. Залишається відкритим питання, наскільки наявність тут синонімів і омонімів необхідна, і чи варто повністю усувати їх.

Приклади омонімів [40-45, 47-50]

Англійська	Українська
<i>amenities</i>	<i>інфраструктура</i>
<i>amenities в (impair or interfere with amenities)</i>	<i>«об'єкти інфраструктури» шкодити чи заважати об'єктам інфраструктури</i>

Зручніше було б обрати, перекладати як «інфраструктура» або «об'єкти інфраструктури».

<i>waste oils</i>	<i>відпрацьовані оливи</i>
<i>regeneration of waste oils</i>	<i>регенерація відпрацьованих олив</i>
<i>heavy fuel oil</i>	<i>важке нафтове паливо</i>
<i>gas oil</i>	<i>газойль</i>

«Олива» – це окремий вид нафтопродукту, він, як і газойль, інший вид нафтопродукту, не є тотожним сирій нафті

<i>installation</i>	<i>установка</i>
<i>installation (stationary technical unit)</i>	<i>об'єкт (стаціонарна технічна одиниця)</i>

Тут «installation» вживається в абсолютно тому ж значенні, але перекладається словом, яке має більш широке значення, яке в українській мові сприймається як відмінне за суттю (читаючи український текст людина автоматично не уявляє «установку», читаючи слово «об'єкт»). Тут можна говорити про застосування прийому «генералізації», але в іншій директиві його вирішили не застосовувати, тобто, він не був необхідним при перекладі даного слова.

<i>landfill</i>	<i>полігон відходів</i>
<i>landfill gas</i>	<i>звалищний газ</i>

«Полігон відходів» – синонім слова «звалище». При переході іменника у прикметник використовується інший синонім в українській мові.

<i>natural gas</i>	<i>природний газ</i>
<i>natural person</i>	<i>фізична особа</i>
<i>in the nature or functioning</i>	<i>в характері функціонування</i>

Наприклад:

<i>The operator shall inform the competent authority of any changes planned in the nature or functioning...</i>	<i>Оператор повинен повідомляти компетентний орган про будь-які</i>
---	---

заплановані зміни в характері функціонування...

Слово «natural» у документі з екологічних питань однозначно асоціюється зі словом «природний», але тут – усталений термін юридичного дискурсу, який залишається таким і в екологічному праві).

<i>public</i>	громадськість
<i>public policy</i>	публічна політика

Випадок омонімії термінів загального інституційного дискурсу. У першому випадку слово «public» є іменником – у другому прикметником

<i>quality of the water concerned</i>	якість такої води
<i>public concerned</i>	заінтересована громадськість

Переклад терміна «concerned» словом «така» є прикладом генералізації, тут також можна було застосувати прийом описового перекладу «вода, яка нас цікавить в даному дослідженні»

<i>site</i>	ділянка
<i>site of operation</i>	місце провадження діяльності

Слова, вжиті мовою перекладу, є синонімами з невеличкими смисловими нюансами.

<i>water-soluble mercury species</i>	різновид ртуті (розчинної у воді)
<i>populations of species</i>	популяцій видів

Наприклад:

<i>effects on the dynamics of populations of species in the receiving environment and the genetic diversity</i>	вплив на динаміку популяцій видів у приймаючому середовищі і генетичне різноманіття
---	--

«Species» – в екології усталений термін, який означає «вид» (тварин, рослин і т. д.). Вживання в інших значеннях ускладнює роботу з текстом й може заплутати перекладача

'collection' means the gathering of «збирання» означає збирання відходів, у waste, including the preliminary тому числі попереднє сортування і sorting and preliminary storage of попереднє зберігання відходів для цілей їх waste for the purposes of transport to транспортування до об'єкта з a waste treatment facility оброблення відходів

Слово «збирання» пояснюється словом «збирання» в українському перекладі, хоча подальша конкретизація й допомагає частково компенсувати це.

Нижче наведені приклади не омонімії, але труднощів перекладу слів environmental і environment [44, 47]:

<i>environmental characteristics</i>	<i>екологічні характеристики</i>
<i>environmental decision-making</i>	<i>ухвалення рішень щодо довкілля</i>
<i>environmental quality standard</i>	<i>стандарт якості довкілля</i>
<i>aquatic environment</i>	<i>водне середовище</i>

«Environmental decision-making» можна було перекласти як «прийняття рішень з екологічних питань». Також існує усталене словосполучення «екологічна якість». «Середовище» - ще один з поширених перекладів терміна «environment», разом з тим «довкілля» є синонімом словосполучення «навколишнє/оточуюче середовище», яке також, як правило, перекладається як «environment», але «водне середовище» перекладається «aquatic environment» і безвідносно екологічних конотацій, що іноді ускладнює передачу точних смислів, закладених у такий текст.

Існує велика група слів і термінів, що отримали назву «хибних друзів перекладача», транскодування яких призводить до спотворень змісту тексту, що

перекладається. Це лексичні одиниці, що збігаються зовні й навіть за внутрішньою формою, але викликають хибні асоціації у зв'язку з наявністю в них іншого значення, можливістю семантичного варіювання мовної одиниці [65].

Приклади хибних друзів перекладача [40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 50]:

Англійська	Хибний потенційний переклад, на нашу думку	Українська
<i>allowance</i>	<u>дозвіл</u>	<i>квота</i>
<i>chemical fertilizer</i>	<u>хімічне</u>	<i>мінеральне добриво</i>
<i>injection into the land</i>	<u>ін'єкція</u>	<i>зароблення в ґрунт</i>
<i>isolated settlement</i>	<u>ізольоване</u>	<i>віддалене поселення</i>
<i>modelling techniques</i>	<u>техніки</u>	<i>методики моделювання</i>
<i>on-farm combustion plants</i>	<u>на фермі</u>	<i>спалювальні установки в господарстві</i>
<i>placing on the market</i>	<u>розміщення на ринку</u>	<i>введення в обіг</i>
<i>protected areas</i>	<u>захищені</u>	<i>природоохоронні території</i>
<i>rehabilitation</i>	<u>реабілітація</u>	<i>рекультивация продукти, що</i>
<i>vegetable waste</i>	<u>овочевої</u>	<i>складаються з будь-якої рослинної речовини</i>

Слід зазначити, що подібні помилки обумовлені низкою причин: якщо в одній мові термін багатозначний, а в іншій відповідний термін має лише одне значення; якщо значення терміна, пов'язане з певною смисловою структурою його внутрішньої форми, асоціюється з ознаками різних об'єктів термінування.

У ході дослідження нами було виявлено, що в матеріалах нашого дослідження назви біологічних видів, у нашому випадку, види птахів, не перекладаються, а вживаються в обох примірниках латиною, що ми також вважаємо найбільш вдалим підходом до перекладу назв видів у біології.

Приклади термінів, що вживаються латиною [46]

Англійська мова	Українська мова
<i>Tetraonidae</i>	<i>Tetraonidae</i>
<i>Lagopus lagopus lagopus,</i>	<i>Lagopus lagopus lagopus,</i>
<i>Scoticus et hibernicus...</i>	<i>Scoticus et hibernicus...</i>

Нижче ми розглянемо детальніше приклади особливостей реалізації термінів екологічного дискурсу в англо-українському перекладі в контексті окремих директив ЄС.

Наведемо приклади двокомпонентних термінів:

...at sampling stations which are representative of the groundwater aquifers of Member States, at regular intervals and taking into account the provisions of Directive 80/778 /EEC [49] (на станціях з відбору проб, які є репрезентативними щодо запасів підземних вод держав-членів, через регулярні інтервали та враховуючи положення Директиви 80/778/ЄЕС).

У нормативно-технічній літературі основна увага автора/авторів спрямована на конкретні факти, які треба описати та пояснити. Тим самим особистість автора відсувається на другий план, а назви предметів і процесів висувуються на перше місце. Як правило, виклад ведеться не від першої, а від третьої особи.

*The operator shall inform the competent authority of any changes planned in the nature or functioning, or an extension, of the installation which may require updating of the greenhouse gas emissions permit. [42] (Оператор повинен повідомляти компетентний орган про будь-які заплановані зміни в **характері функціонування** установки або про будь-яке розширення чи суттєве зниження її потужності, що може вимагати оновлення **дозволу на викиди парникових газів**).*

У прикладі вище підкреслено частину речення, де застосовано описовий переклад і конкретизацію, щоб пояснити, що мається на увазі під «an extension, of the installation». Також ми тут бачимо використання лексеми «nature» в звороті «in the nature or functioning». Ми вважаємо, що оскільки в екології термін «nature»

(природа) є одним з головних, краще уникати використання цього слова в інших значеннях і зворотах в екологічному діловодстві й наукових статтях.

*Member States should ensure that operators in the extractive industry draw up appropriate **waste management** plans for the prevention or minimisation, **treatment, recovery and disposal of extractive waste**. Such plans should be structured in such a way as to ensure appropriate planning of **waste management** options with a view to minimizing **waste generation** and its harmfulness, and encouraging **waste recovery**.* [44] (Держави-члени повинні забезпечити, щоб оператори видобувної промисловості склали плани управління відходами для запобігання або мінімізації, **оброблення, відновлення та видалення відходів видобування**. Такі плани повинні бути розроблені таким чином, щоб забезпечити належне планування варіантів **управління відходами** з метою мінімізації **утворення відходів** та їх шкідливості, а також заохочувати **відновлення відходів**).

Тут слово «management» перекладається як «управління», бо на даний момент в українській мові прийнято перекладати як «менеджмент» тільки управління об'єктом економіки, підприємством. З одного боку, це зменшує полісемію терміна «менеджмент», з іншого – в результаті в текстах екологічного дискурсу співіснують три терміни «управління», «керування», «менеджмент», які не однозначно відрізняються між собою.

*Under that legal framework, **GMOs** for cultivation are to undergo an **individual risk assessment**... [51] (Відповідно до зазначених законодавчих рамок **ГМО** для культивування повинні пройти **індивідуальну процедуру оцінювання ризиків**...)*

В українській мові ГМО використовується в одній формі й для однини, й для множини, а в англійській аббревіатурі вказується множина. При перекладі терміну зі сфери екологічної безпеки «individual risk assessment» використовується прийом конкретизації за допомогою додавання слова «процедура».

*It is necessary to indicate clearly the requirements with which **waste facilities** servicing the extractive industries should comply as regards location, management,*

*control, closure and preventive and protective measures to be taken against any **threat to the environment** in the short and long-term perspectives, and more especially against the **pollution of groundwater by leachate infiltration into the soil** [44] (Необхідно чітко зазначити вимоги, яким повинні відповідати **об'єкти розміщення відходів**, що обслуговують видобувну промисловість, стосовно місця розташування, управління, контролю, закриття та превентивних і захисних заходів, яких слід вживати проти будь-якої **загрози довкіллю** в короткостроковій та довгостроковій перспективах, і особливо проти **забруднення підземних вод через просочення фільтрату в ґрунт**).*

Термін «waste facilities» тут перекладається за допомогою конкретизації як «об'єкти розміщення відходів». Інші терміни перекладаються калькуванням. Термін «leachate» є сьогодні усталеним відповідником слова «фільтрат» в контексті функціонування полігонів відходів, але слово «leachate» в першу чергу означає лужний розчин, а реальний фільтрат полігонів відходів обов'язково є лужним. Ми вважаємо це певним недоліком у виборі терміна в англійській мові, його відповідник в українській мові є більш вдалим, тут прийом генералізації при перекладі одночасно конкретизує хімічну природу даної рідини.

*When setting such thresholds or criteria or **examining projects** on a case-by-case basis, for the purpose of determining which projects should be subject to assessment on the basis of their significant **environmental effects**, Member States should take account of the relevant selection criteria set out in this Directive [48] (При встановленні таких порогових значень або критеріїв чи **здійсненні експертизи проектів** в індивідуальному порядку для визначення того, які з проектів підлягають оцінюванню з огляду на їх значний **вплив на довкілля**, держави-члени повинні враховувати відповідні критерії відбору, визначені в цій Директиві.*

Тут ми бачимо переклад герундіального терміна «examining projects» словосполученням «здійснення експертизи проектів», хоча в українській мові існує термін «експертування», й у майбутньому він може набути ширшого використання з метою економії лексичних одиниць. Термін «case-by-case basis»,

який відноситься до сфери екологічного права й екологічного менеджменту й аудиту, тут перекладено як «в індивідуальному порядку». На нашу думку, його коректніше тут перекладати традиційно – «в кожному конкретному випадку», бо ці фрази не є синонімічними: «в індивідуальному порядку» означає послідовність/режим проведення експертизи, а «в кожному конкретному випадку» – необхідність застосування індивідуального підходу до кожного об'єкту.

*For projects which are subject to assessment, a certain minimal amount of information should be supplied, concerning the project and its **effects** [48] (Щодо проектів, які підлягають оцінюванню, необхідно надати певний мінімальний обсяг інформації стосовно проекту та його **впливу**).*

Ми бачимо, що в останньому з наведених речень лексемі «ефект» в англійській мові відповідає слово в множині Effects. Це зустрічається в різних директивах багато разів, в попередньому прикладі зокрема. Це є нормальною відмінністю в особливостях двох мов, але на нашу думку, слово «Effects» тут коректніше було б перекладати як «результати його впливу», бо тут явно передбачається перелічення різних аспектів впливу на довкілля, людину або досліджуваний об'єкт, тобто множина.

*Techniques/methods of **genetic modification** yielding **organisms** to be excluded from the Directive, on the condition that they do not involve the use of **recombinant nucleic acid molecules** or genetically modified organisms other than those produced by one or more of the techniques/methods listed below are... [41] (Способи/методи **генетичної модифікації**, унаслідок яких з'являються **організми**, які необхідно виключити з цієї Директиви, за умови, що вони не передбачають використання інших **рекомбінантних молекул нуклеїнової кислоти** або генетично модифікованих організмів, відмінних від тих, які вироблено шляхом застосування одного чи більше способів/методів, наведених нижче...)*

Термін «nucleic acid molecules» тут перекладається за допомогою використання родового відмінка. Решта термінів - за допомогою транслітерації. Всі вони відносяться до біологічного тематичного субдискурсу.

Inert waste and unpolluted soil resulting from the prospecting, extraction, treatment and storage of mineral resources and the working of quarries and waste resulting from the extraction, treatment and storage of peat shall not be subject to Articles 7... [44] (Інертні відходи і незабруднений ґрунт, що утворюються в результаті розвідування, видобування, оброблення і зберігання мінеральних ресурсів та розроблення кар'єрів, а також відходи ... (тут слово "resulting" опущено при перекладі)... видобування, оброблення і зберігання торфу не підпадають під положення статей 7...).

Тут ми бачимо, що для більшості термінів, які стосуються гірничо-видобувних робіт, в українській мові знайшовся відповідник, який не виглядає як запозичення й неологізм. Звертає на себе увагу переклад терміна «working of quarries». На нашу думку, він означає скоріше «експлуатацію кар'єрів», а «розроблення кар'єрів» є перекладом скоріше терміна «development of quarries». Проте різниця тут мінімальна.

*Under that legal framework, GMOs for cultivation are to undergo an individual risk assessment before being authorised to be placed on the Union market in accordance with Annex II to Directive 2001/18/EC taking into account the direct, indirect, immediate and **delayed effects**, as well as the cumulative long-term effects, on human health and the environment [51]. (Відповідно до зазначених законодавчих рамок ГМО для культивування повинні пройти індивідуальну процедуру оцінювання ризиків, перш ніж бути дозволеними для введення в обіг на ринку Союзу відповідно до додатку II до Директиви 2001/18/ЄС з урахуванням прямих, непрямих, негайних та **затриманих впливів**, а також кумулятивних довгострокових **наслідків** для здоров'я людини і довкілля).*

Вище ми писали, що в [48] термін «Effects» перекладається однією. У [51], в цьому уривку, ми бачимо, що його дійсно можна в аналогічних ситуаціях перекладати множиною як «наслідки» і «впливи». «Delayed effects» тут перекладено калькуванням як «затримані впливи». Сьогодні більш усталеним перекладом цього терміну є «відкладені ефекти».

*Likelihood of the GMO to become persistent and **invasive** in **natural habitats** under the conditions of the proposed release(s) [41]* (Ймовірність, що ГМО стануть стійкими та **інвазивними** в **природних оселищах** в умовах запропонованого вивільнення (вивільнень).

Ми бачимо, що термін «invasive» тут є інтернаціоналізмом і перекладений транслітерацією як «інвазивний». Термін «natural habitats», на нашу думку, перекладено некоректно як «природні оселища». Зараз прийнято перекладати його як «природне середовище існування», бо оселище скоріше означає певну споруду/«хатку тварини», а тут мова йде про територію.

*Such plans should be structured in such a way as to ensure appropriate planning of **waste management** options with a view to minimizing **waste generation** and its harmfulness, and encouraging **waste recovery** [44]* (Такі плани повинні бути розроблені таким чином, щоб забезпечити належне планування варіантів управління відходами з метою мінімізації утворення відходів та їх шкідливості, а також заохочувати відновлення відходів).

Тут спостерігається тотальне використання калькування, хоча в українській мові є відповідні інтернаціоналізми для слів «management» і «generation». Відповідники, використані замість них, є цілком усталеними термінами в українській мові. Термін «waste recovery», на нашу думку, перекладено некоректно. «Recovery» означає «відновлення», й це звучить так, ніби ми хочемо зберегти й примножити сміття. Насправді мова йде скоріше про різні технології переробки сміття, сьогодні усталеним терміном-відповідником в українській мові є «утилізація відходів».

*The Commission is invited to bring forward as soon as possible and in any case before July 2001 a legislative proposal for implementing in detail the Cartagena Protocol on **biosafety** [41]* (Комісії пропонують якомога швидше і в будь-якому випадку до липня 2001 року надати законодавчу пропозицію щодо детальної імплементації Картахенського протоколу про **біобезпеку**).

*Inert waste will not dissolve, burn or otherwise physically or chemically react, **biodegrade** or adversely affect other matter...[44]* (Інертні відходи не

розчиняються, не горять та не вступають в інші фізичні чи хімічні реакції, біологічно не розкладаються або не здійснюють негативного впливу на інші речовини...)

Тут ми бачимо переклад аббревіатури «біо» з використанням аббревіатури «біо» в українській мові в першому реченні й переклад за допомогою використання словосполучення в повній формі у другому. Ми вважаємо, що для нормативно-технічних документів доречно уніфікувати переклад таких аббревіатур: або скорочено, або ні.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що через складний і багатогранний характер утворення термінів екологічного дискурсу, іноді виникають труднощі при їх перекладі. Розгляд сучасної специфіки словотворчих процесів свідчить про помітну інтенсивність їх перебігу. Відомі словотворчі моделі термінів екологічного дискурсу реалізуються у вигляді різноманітних конкретних предметних значень, що дозволяє поповнювати словниковий склад мови.

ВИСНОВКИ

У даній кваліфікаційній роботі ми ставили за мету дослідити особливості відтворення термінів екологічного дискурсу в англо-українському перекладі. В ході дослідження дійшли до наступних висновків:

1. Текстами екологічного дискурсу вважаються перш за все такі тексти, в яких екологічна лексика й термінологія є обов'язковою й структурно посідає сильні текстові позиції. Неоднорідність і динамічність екологічного дискурсу виявляються в тому, що не зважаючи на макротематичну єдність, різні типи текстів екологічної тематики мають різних адресатів. Лексичні особливості текстів екологічного дискурсу залежать від жанру. Найбільш широкий спектр особливостей можна спостерігати в публікаціях інтернет, зокрема, ЗМІ. Проблеми довкілля турбують не лише журналістів, а й пересічних громадян, які активно коментують опубліковані статті та новинні розділи.

2. Проаналізувавши лексичні особливості текстів екологічного дискурсу, ми можемо зробити висновок що для багатьох текстів екологічного дискурсу характерне висвітлення не так власне екологічних проблем у вузькому розумінні, як їх економічних, політичних, соціальних та психологічних аспектів. Науково-технічні й нормативно-технічні тексти екологічного дискурсу мають свої лексичні особливості. Для мови текстів інституційного екологічного дискурсу характерна традиційність засобів вираження, наявність фразеологічних одиниць, типових для цього стилю. Будь-яка фраза повинна мати тільки одне значення, для чого доводиться повторювати ті самі слова, назви, терміни. Високий рівень типізації таких текстів дозволяє моделювати текст будь-якого різновиду, при цьому текст оперує типовими блоками, або клішованими частинами тексту. Найбільш характерною рисою таких текстів є високий ступінь термінованості.

3. На основі дослідження ролі екологічних термінів як основи текстів екологічного дискурсу ми визначили, що Таким чином, динамічний розвиток терміносистеми наукового екологічного дискурсу, її нестабільність, широта охоплюваних тем викликають інтерес дослідників і призводять до появи все

більшої кількості лінгвістичних робіт, в яких розглядаються різні аспекти термінології. Велика кількість досліджень проведена на матеріалі англійської мови, що обумовлено зростаючою важливістю англійської мови в науковому спілкуванні. Для свого дослідження ми обрали дефініцію Великого тлумачного словника сучасної української мови, де термін це «слово чи словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо».

4. Дослідивши закономірності перекладу текстів екологічного дискурсу, ми виявили, що екологічний дискурс відноситься до дискурсів з великим різноманіттям тлумачень і відтінків значень понять. Важливо також пам'ятати, що в різних культурах можуть відрізнятися відношення до геологічних і гідрологічних об'єктів, флори, фауни та природних ресурсів, тому при перекладі завжди необхідно враховувати культурні особливості та контекст, у якому використовуються конкретні терміни. Тексти екологічного дискурсу, як правило, відрізняються точністю викладу та стислістю. При цьому слід завжди пам'ятати про таку особливість перекладу термінів у текстах екологічного дискурсу: тексти й терміни, пов'язані з природничими й технічними науками, слід перекладати українською мовою максимально близько до тексту оригіналу.

5. Узагальнюючи різні підходи до відтворення термінів англійських текстів екологічного дискурсу українською мовою, варто зазначити, що екологічна термінологія сьогодні є відносно новою й недостатньо вивченою, тому існує недостатньо перекладацьких прийомів для передачі англійських термінів екологічного дискурсу українською мовою. Серед різних дослідників ми вибрали для власного дослідження класифікацію О. Герасимової. Конкретно, будемо розглядати такі способи перекладу термінів: калькування, транскодування, описовий переклад, переклад за допомогою використання родового відмінка, переклад за допомогою використання різних прийменників, словозаміни для таких груп термінів: прості, складні, терміни-словосполучення.

6. Проведений нами лінгвістичний аналіз використання термінів у текстах екологічного дискурсу дозволив дійти висновку, що найбільш поширеним типом

в досліджуваній термінології є терміни-словосполучення (72%). Найчастіше зустрічаються такі структурні типи: N+N(+N); A+N(+N); A+(+A)+N; ПП+N; ПІ + N. Другими за чисельністю були прості терміни (24%). Найменше всього було використано складні терміни (5%). Кількість двокомпонентних термінів у групі термінів-словосполучень, її кількість становить 46%. Також нами було виявлено у виборці 11% термінів, що пишуться через дефіс.

7. У процесі аналізу особливостей перекладу термінів екологічного дискурсу, ми визначили співвідношення способів перекладу термінів у нашому матеріалі дослідження: 60% перекладені калькуванням, 19% – транскодуванням, 7% – за допомогою описового перекладу, 7% – з використанням родового відмінка, 2% – з використанням різних прийменників, 6% – за допомогою словозамін. Калькування, або дослівний переклад, застосовувалося найчастіше (60%), бо утворені таким чином відповідники найкраще відповідають ментальності й особливостям мислення реципієнта. Але такий спосіб перекладу має свої обмеження його можна застосовувати тільки тоді, коли утворений відповідник не порушує норми вживання й сполучуваності слів в мові перекладу. Другою за чисельністю групою способів перекладу було транскодування (19%). Оскільки велика кількість термінів екологічного дискурсу є запозиченими (ряд країн є більш розвиненими в області біологічних та інших технологій), найпростіше перекладати їх транскодуванням, завдяки чому наслідуються зарубіжні терміносистеми. Найменше застосовувався переклад з використанням різних прийменників, бо він використовується переважно для термінів-словосполучень, які мають більше двох компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М., Білокамінська В. Л. Особливості перекладу термінів українською мовою. Молодий вчений. 2015. № 2(17). С. 126 – 128.
2. Аббревіація-постійний процес утворення нових слів. Наукові записки. Випуск LV (педагогічні та історичні науки). К.: 2004. С. 306.
3. Азарова Л. Є., П'яст Н. Й. Складання як один із способів словотвору Монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ Вінниця. 2005. С. 123.
4. Айвазові Н. М. Формування україномовної терміносистеми «промислова екологія» (лінгвокогнітивні засади) / Н. М. Айвазові, Г. В. Козлова, Н. М. Філіппова // Проблеми української термінології: зб. наук. пр. – 2012. – 58–61.
5. Балюта Е. Г. До проблеми розуміння екологічного терміна «sustainable development» та його похідних / Е. Г. Балюта // Вісник Запорізького держ. ун-ту. Філологічні науки. – 2002. – № 3. – С. 5– 8.
6. Балюта Е. Г. Еволюція «екологічної свідомості» та її вербалізація / Е. Г. Балюта // Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки. - 2015. - № 2. - С. 35-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drgn_2015_2_9.
7. Балюта Е. Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови сфери охорони довкілля: структурно-семантичні і функціональні параметри: автореф. дис. канд. філол. Одеса, 2007. 20 с.
8. Балюта Е.Г. Неологізми англійської мови сфери екології (теоретичні засади). Ел.ресурс. Режим доступу:
9. Баранник Д. Х. Семантична структура термінологічного сполучення (на матеріалі терміносистеми авіаційної та ракетно-космічної галузі) Тези доп. міжнар. наук. конф. «Сучасні пробл. термінології та термінографії». К.: Вид-во КМУЦА. 2000. С. 31 – 33.
10. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с. (дата звернення 2. Белява К. Р. Англomовна науково-технічна термінологія: перекладацький аспект. 2020.

11. Бевзо Г. А. Джерела походження екологічної термінології в англійській та українській мовах: дис. канд. філол. наук. Львів, 2017. 78 с.
12. Беява К. Р. Англomовна науково-технічна термінологія: перекладацький аспект. Маг. роб., Суми, 2020. 79 с.
13. Бережна О. О. Особливості перекладу неологізмів сфери інтернеткомунікації й комп'ютерних технологій / О. О. Бережна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер. : Філологія. – 2015. – № 19. - том 2. – С.142– 144.
14. Берзіна С. В. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с.
15. Боднар О. М. Морфологічні особливості німецької фахової мови екології / О. М. Боднар // Функціональна лінгвістика : сб. науч. работ. – Симферополь : Крымский республиканский институт последипломного педагогического образования, 2010. – № 1. – С. 54–56.
16. Боженко А. Л. Вплив коректності перекладу освітніх термінів на якість екологічної освіти // Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи: тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 16–17 листопада 2023 р.) / відп. за випуск М. М. Микийчук, Львів, 2023. С. 53. Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/qm-2023/proceedings>.
17. Боженко А. Л. Філософські й лінгвістичні особливості екологічної освіти на пострадянському просторі // Transformations of personality, society and the labor market: future challenges and impact on education: a collection of abstracts of the International Scientific and Practical Conference (September (Kharkiv, 20-22, 2023), Kharkiv, 2023. P. 435.
18. Бойченко І. Ю. Особливості перекладу абревіатур та скорочень з англійської мови на українську. Бак. роб., Дніпро, 2019. 68 с.

- 19.Бондаренко О. Особливості перекладу абревіатур, акронімів і скорочень. Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології, 2015. Вип. 1. С. 76-83.
- 20.Борисова Л. І. Основні проблеми науково-технічного перекладу. Ніжин, 2003. 208 с.
- 21.Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. 2005.1728с.
- 22.Білозерська Л. П. Термінологія та переклад : навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки / Л. П. Білозерська – Вінниця : Нова книга, 2010. – 232 с.
- 23.Білозерська Л. П. Термінологія та переклад: навч. посіб. для студ. філол. напрямку / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Радецька : Нова Книга, 2010. 232 с.
- 24.Вакуленко О.Л. Англійська мова для професійного спілкування: Підручник О.Л. Вакуленко, О.В. Сахнюк, П.І. Мігірін. Рівне: НУВГП. 2010. С. 447.
- 25.Васенко Л., Кримець О. Дослідження динаміки розвитку поглядів на поняття «термін» // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип. VII. – С.73–78.
- 26.Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської і української мов / Л. Г. Верба – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 248 с.
- 27.Висновки та рекомендації щодо комплексного вирішення проблеми електронних відходів в Україні відповідно до стандартів ЄС. [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: http://www.irf.ua/about/news_new/elektronni_vidkhodi_virishennya_problemi_za_evropeyskimi_standartami/files/ukr/programs/euro/recommendations_final.doc
- 28.Гаврилова О. В. Процеси калькування в сучасній українській мові (на прикладах комп'ютерної лексики) О. В. Гаврилова Science and Education a New Dimension. Philology. Budapest, 2018. VI (45). Is.152. P. 25 – 29.

- 29.Гармаш О. Л. Збалансованість процесу поповнення словникового складу сучасної англійської мови / О. Л. Гармаш // Вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б.Хмельницького. – Мелітополь, 2008. – №1. – С.183– 191.
- 30.Гарник І. В. Типологія перекладацьких трансформацій : навч.- метод розроб. на базі англійської мови. 2001.
- 31.Герасимова О. Н. Особенности перевода терминов. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2016 № 22. С.180-182.
- 32.Глуцук Н. М. Прагма-семантичні особливості аббревіацій у сучасній англійській мові / Н. М. Глуцук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – № 3. – Філологічні науки. Мовознавство. – Ч. 2. – Луцьк, 2011. – С. 87–92. 55
- 33.Гончарук. Т. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С. 272
- 34.Гороть Є. І. Лексикологія сучасної англійської мови :навч. посібник / Є. І. Гороть, Е. К. Коляда, Л. М. Коцюк – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – 328 с.
- 35.Грибіник Ю. І. Запозичення в англійській геодезичній термінології. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія Філологічна. 2017. Вип. 67. С. 89 – 92.
- 36.Грибіник Ю. І. Складні терміни в англійській геодезичній термінології: особливості утворення та структури. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. Вип. 22. С. 89 – 91. 69
- 37.Грицькова Н. В. Проблеми перекладу технічних текстів комп'ютерної тематики Н. В. Грицькова Вісник Дніпропетровського університету. Сер: Мовознавство. 2013. Т. 21. Вип. 19(1). С. 101 – 106.
- 38.Гудманян А.Г., Сітко А.В., Єнчева Г.Г. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова Книга, 2017. 295с.

39. Дейнека В. Типи аббревіатур та їх функціонування в терміносистемі митної справи. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. 2011. № 5. Ч. 2. С.137 – 141.
40. Директива Ради 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року про захоронення відходів.
41. Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/18/ЄС від 12 березня 2001 року про навмисне вивільнення у довкілля генетично модифікованих організмів та про скасування Директиви Ради 90/220/ЄЕС.
42. Директива Європейського Парламенту і Ради 2003/87/ЄС від 13 жовтня 2003 року про встановлення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах Союзу та внесення змін до Директиви Ради 96/61/ЄС.
43. Директива Європейського Парламенту і Ради 2004/107/ЄС від 15 грудня 2004 року про арсен, кадмій, ртуть, нікель і поліциклічні ароматичні вуглеводні в атмосферному повітрі.
44. Директива Європейського Парламенту і Ради 2006/21/ЄС від 15 березня 2006 року про управління відходами видобувної промисловості та про внесення змін до Директиви 2004/35/ЄС.
45. Директива Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив.
46. Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/147/ЄС від 30 листопада 2009 року про збереження диких птахів.
47. Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/75/ЄС від 24 листопада 2010 року про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю).
48. Директива Європейського Парламенту і Ради 2011/92/ЄС від 13 грудня 2011 року про оцінювання впливу деяких публічних і приватних проєктів на довкілля.
49. Директива Європейського Парламенту і Ради 2012/18/ЄС від 4 липня 2012 року про контроль загроз виникнення значних аварій, пов'язаних із

використанням небезпечних речовин, та про внесення змін і подальше скасування Директиви Ради 96/82/ЄС.

50. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/2193 від 25 листопада 2015 року про обмеження викидів у повітря певних забрудників від середніх спалювальних установок.
51. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/412 від 11 березня 2015 року про внесення змін і доповнень до Директиви 2001/18/ЄС стосовно можливості для держав-членів обмежувати або забороняти культивування генетично модифікованих організмів (ГМО) на своїй території.
52. Довгий О.С. Сучасні тенденції міжнародного руху технологій О.С. Довгий Стратегія розвитку України. 2006. №2-4. С. 77-80.
53. Дорогунцов С. І. Екологія. Підручник / С. І. Дорогунцов, К. Ф. Коценко, М. А. Хвесик та ін. — К. : КНЕУ, 2005. — 371 с.
54. Дрінко Г.Г. Спонукальні конструкції в англійській та українській мовах : дис. канд. філол. наук : Донецьк, 2005. 182 с.
55. ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. Київ, 2016. 38 с.
56. ДСТУ ISO 860:2018 Термінологічна робота. Гармонізування понять і термінів (ISO 860:2007, IDT).
57. Д'яков А. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: КМ Academia, 2000. 218 с.
58. Екологія: Підручник / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та ін. — К.: КНЕУ, 2005. — 371 с.
59. Еррера Мендісабаль А. В. Особливості відтворення культурно-специфічної інформації в технічних текстах. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Філологічні науки». С. 155–158. URL: Nzfn_2017_1_34.pdf
60. Єнікеєва С. М. Скорочення слова як механізм формотворення та словотворення в сучасній англійській мові / С. М. Єнікеєва // Вісник

- Запорізького державного університету. Серія : Філологічні науки. – Запоріжжя, 2006. – №2. – С. 11– 14.
61. Єнікеєва С.М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови: Монографія. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – 303 с.
62. Житін Я. В. До питання про розрізнення термінології та терміносистеми // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 17. – С. 116-21.
63. Жуковська, В. В. , Деркач, Н. О. Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Ч.1. (2). – 2011.– С. 66-70.
64. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. ред. С. Ю. Ніколаєвої К. : Ленвіт. 2003. С. 273.
65. Запоточна Л. Абревіація в системі сучасної кардіологічної термінологічної номінації / Л. Запоточна // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. – 2014. – № 1. – С. 71– 77.
66. Зацний Ю.А., Балюта Е.Г. Екологічні проблеми сьогодення й інноваційні процеси // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки. – Суми: СумДУ, 2003. – № 4(50). – С. 79-82.
67. Зацний Ю.А., Єнікеєва С.М., Кліменко О.Л. Основи неології та проблеми перекладу неологізмів: Навчальний посібник. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 350 с.
68. Зацный Ю. А. Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка. / Ю. А. Зацный, В. Н. Бутов – Запорожье : Запорожский гос. университет, 2000. – 200 с.
69. Згурська В. Г. Лексичні інновації як вербальне відбиття нових концептів : передумови та особливості їх виникнення // Ювілейні четверті Каразинські читання, присвячені 200-річчю ХНУ «Людина. Мова. Комунікація»: міжнар. наук.-метод. конф., листоп. 2004 р. : тези доп. – Харків, 2004. – С. 104-106.

- 70.Іванов В. О., Павленко І. В., Косова Т. М. Професійна технічна термінологія у галузі машинобудування. Х.: НТМТ, 2015. С.348
- 71.Кабиш О.О. Зміни в семантичній структурі та функціонуванні маркованої лексики. Дисс., Київ, 2007. 237 с.
- 72.Каленич В. М. Cognitive and Communicative Pragmatic Parameters of Intertextuality in Mass Media. *Psycholinguistics* (2020), 27 (2), 155–173. doi: 10.31470/2309-1797-2020-27-2-155-173.
- 73.Каленич В. М. Інтертекстуальність у сучасному медіадискурсі. // *Modern researches in philological sciences: Collective monograph*. Riga: Izdevnieciba Baltija Publishing, 2020. 456 p. PP. 102-118.
- 74.Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
- 75.Карачун Ю. Г. Структурно-семантичний та функційно-прагматичний аспекти складних термінів-іменників в англійськомовних текстах з електричної інженерії. Т.1: А-Д. Ч.39. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2019. С. 20.
- 76.Кияк Т. Р. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів. *Вісн. Нац. ун-ту Львівська політехніка. Серія Проблеми української термінології*. 2008. № 620. С. 3 – 5.
- 77.Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах / *Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, 2008. № 620. С. 3 – 5.
- 78.Кияк Т.Р. Лингвистические аспекты терминоведения: учеб пособие. – К.: УМК ВО, 1989. – 104 с.
- 79.Ключник О., Грицик Г. Труднощі науково-технічного перекладу. Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД, 2012. С. 187. URL: http://www.neasmo.org.ua/zbirnuk_final_11_2012.pdf#page=187

- 80.Ковальчук А. О. Складнопідрядне умовне речення як засіб реалізації мовленнєвого акту директиву. URL:
- 81.Ковтун О. В. Особливості перекладу абревіатур та скорочень у галузі авіації / О. В. Ковтун // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Фаховий та художній переклад теорія, методологія, практика» - Київ, 2011. – С. 25– 28.
- 82.Ковтун О.В. Особливості перекладу англійських авіаційних термінів українською мовою: матеріали III міжн. наук.-практ. конф. Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції, (2-3 квітня 2010 р.). К.: АграрМедіаГруп, 2010. С. 182-186.
- 83.Коломієць М. С. Англomовний екологічний дискурс: основні характеристики (на матеріалі природоохоронних текстів Індії). Автор. бак. роб., Одеса, 2018. 17 с.
- 84.Колос Ю. З. Особливості передачі вимог в інструктивних текстах під час перекладу з англійської мови українською. 2021. URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolntNTU/9825/1/НВ%20МГУ_Колос_70-72.pdf
- 85.Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: К.: Центр учбової літератури, 2010. С. 35 – 40.
- 86.Конопляник Л. Основні способи творення англійської науково-технічної термінології (на прикладі фізичних термінів). Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство). 2014. Вип. 19. С. 148 – 152.
- 87.Корбут О. Г. До проблеми труднощів перекладу технічних термінів у студентів машинобудівних спеціальностей. Advanced Education. 2014. Вип.1. С. 6 – 41.

- 88.Коровченко М. П. Проблематика перекладу англомовних науково-технічних текстів українською мовою. Науково-технічна інформація. 2010. № 3. С. 55 – 58.
- 89.Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. – Вінниця: Нова книга, 2000. – 446 с.
- 90.Корунець І.В. Вступ до перекладознавства : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2008. 512 с.
- 91.Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов (англ. мовою): навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2003. 464с. Кугай К. Б. Technical translation challenges. Перспективні напрями світової науки, 2015.
- 92.Косова Т. М. Формування у студентів немовних вузів англомовної професійно спрямованої компетенції в говорінні. Наука и технологии: шаг в будущее 2007: матер. II междунар. научно-практ. конф. Том 3. «Педагогические науки». Днепропетровск: Наука и образование. 2007. С. 80.
- 93.Кочерган М. П. Загальне мовознавство : [підручник] – Вид. 3-е. – К. : Видавничий центр Академія, 2010. – 464 с.
- 94.Кравець К. Ю. Англомовні аббревіатури в контексті євроінтеграції України та способи їх перекладу українською мовою / К. Ю. Кравець // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (2 (84)), 2016. — С. 61-64.
- 95.Кречман А. Особливості аббревіації та акронімізації медичної термінології в англійській мові / А. Кречман // Матеріали міжнародної науковопрактичної Інтернет-конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку освітнього простору: глобальний вимір», м. Запоріжжя, 2018. – С. 283-286.
- 96.Кримець О. М. Полісемія українських технічних термінів. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія Філологія. 2012. №994. Вип. 64. С. 78 – 80.

97. Крот Ю.Є. Фізика у визначеннях, таблицях і схемах. Х.: Ранок 2018. С. 128.
98. Крыжановская А. В. Актуальные проблемы упорядочения научной терминологии. – К. : Наукова думка, 1987. – 163 с.
99. Кугай К. Б. Technical translation essence. In: Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу. Київський національний університет технологій та дизайну, 2021.
100. Кузьменко Н. Жанрово-стилістичні особливості перекладу науковотехнічних текстів. 2021. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39345/1/Жанровостилістичні%20особливості%20перекладу.pdf>
101. Лисецька Н. Г. Науково-технічний переклад німецькомовної фахової літератури. The 8th International scientific and practical conference “Results of modern scientific research and development”. Madrid: Barca Academy Publishing, 2021. 523p.
102. Литвиненко, Г.И. Способы словообразования как фактор системности в терминологии (на материале терминов химического машиностроения). Вісник Сумського державного університету. Сер: Філологія. 2007. №1. Т.1. С. 142 – 150.
103. Ліпінська А. В. Науково-технічна термінологія: навч. посіб. Для дистанційного навчання. К.: Університет Україна, 2007. С. 219.
104. Літвінов А.С. Фахова термінологія галузі «Екологія»: словотвірний та семантичний аспекти. Бак. роб., Дніпро, 2019. 67 с.
105. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (українська та англійська мови): Навч. посіб. – К.: Ленвіт, 2006. – 163 с.
106. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу : [навчальний посібник]. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 304 с.

107. Мельничук О.О. Структурно-семантичні та жанрово-стилістичні особливості перекладу термінів екомаркетингу в англомовних та українськомовних текстах. Маг. роб., Київ, 2022. 98 с.
108. Мирошниченко В. М. Проблеми перекладу «Хибних друзів перекладача» з англійської мови на українську. Восточно-Европейский журнал передовых технологий. 2011. № 2(10). С. 43- 48.
109. Михайленко О. О. Синтаксичні трансформації у перекладі наукової статті. Мовні і концептуальні картини світу, URL: <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2020.1.06>
110. Міщенко А. Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науковотехнічного перекладу: Монографія: Нова Книга, 2013. с. 249-250. Нікішина В. Особливості перекладу аббревіатур та інших скорочень / В. Нікішина // Лінгвістика. – 2010. – № 10. – С. 137– 138.
111. Овсейчик В. Тематична структура української екологічної термінологіки [Електронний ресурс] / В. Овсейчик. – Режим доступу :
112. Павлова О. І. Роль і місце аббревіації в системі термінотворення / О. І. Павлова // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна. – 2012. – № 27. - С. 71– 73.
113. Павлова О. І. Теорія і практика перекладу : Навч. посіб. – Рівне : Вид. РДПУ, 2016. – 187 с
114. Павлюк В. І. Аббревіація в сучасній англійській мові: особливості вживання аббревіатур галузі освіти / В. І. Павлюк // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 8. – С. 142– 148.
115. Підгорна А. Б. До питання жанрової диференціації науково-технічних текстів. Нова філологія, 2010. № 39. С. 154-159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2010_39_27
116. Пітин В.М. Особливості науково-технічного перекладу французької мови та способи його навчання. Журнал «Молодий вчений», квітень, 2017 р. № 4.3 (44.3). С. 204-207.

117. Прикладне термінознавство: Навчальний посібник.- // За ред. В. Дубічинського та Л. Васенко.- Харків: НТУ ХПІ, 2003.- 145 с.
118. Пустоварова О. О. Особливості технічного перекладу текстів наукового та ділового стилю, 2016. С.132. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84594169.pdf#page=132> 41.
119. Радченко М. О. Особливості перекладу абревіатур та скорочень. 2020. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/42414/1/%d0%a0%d0%b0%d0%b4%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%9c.%20%d0%9e.pdf>
120. Ребрій О. В. Оказіоналізми в сучасній англійській мові (структурнофункціональний аналіз) : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. / О. В. Ребрій – Х., 1997. – 18 с.
121. Реєстр законодавчих та нормативних документів системи екологічного менеджменту станом на 01.03.2023 року URL:
122. Рейда О. А., Івлева К.С., Гулієва Д.О. Труднощі перекладу інструкцій до побутової техніки з англійської мови на українську. 2019 URL: http://193.138.93.8/bitstream/BNAU/4244/1/Trudnoshchi_perek.pdf
123. Рибалко, І. В., Ткач, Л. М. Особливості перекладу наукових текстів: Навч. посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2013.
124. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
125. Симоненко Л. Актуальні проблеми сучасного українського термінознавства/ Українська термінологія і сучасність. Київ: КНЕУ, 2009. С. 9 – 15.
126. Семенець О.О. Лінгвоекотологія та проблеми мовного вираження суспільних цінностей. Нова філологія: збірник наукових праць. Запоріжжя: Видавництво Запорізького національного університету, 2013. № 58. С. 174–177.

127. Скребкова М. Особливості перекладу абревіатур та скорочень у англomовних комп'ютерних текстах / М. Скребкова // Нова педагогічна думка. – 2016. – № 1. – С. 47– 49.
128. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ: Голов. ред. Укр. рад. енцикл., 1974. 775 с.
129. Ставчук Н. В. Долинський Є. В. Підготовка майбутніх перекладачів до здійснення письмового перекладу науково-технічних текстів. Стегалюк А. В. Особливості перекладу українською мовою професійної термінології текстів науково-технічного спрямування. Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві, 2014. Вип. 5. С. 216-225. URL: http://sbornik.college.ks.ua/downloads/sbornik5_10/pdf/25.pdf
130. Стан відображення в програмних документах України та статус реалізації положень Конвенції ООН про охорону біологічного різноманіття. Аналітичний звіт 2017 [Електронний ресурс] / Режим доступу : URL [https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/.../UNDP_RepVasilyk_Web_1.p df](https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/.../UNDP_RepVasilyk_Web_1.pdf).
131. Стоянова Т. В. Шевченко А. Особливості перекладу україномовного культурно-специфічного тексту англійською мовою. 2020. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2020/31/27.pdf>
132. Сусіденко Є. М.; Баранова С. В. Відтворення особливостей науковотехнічного тексту в перекладі. 2020.
133. Терехова С. І. Типи номінацій у терміносистемах германських та слов'янських мов // Науково-методичні проблеми мовної підготовки іноземних студентів: Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 квіт. 2014 р., Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2014. – С. 140-142.
134. Термінологія: навчальний посібник [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. іноземної філології, українознавства та соціально-

- правових дисциплін; Д. В. Фурт, Л. А. Дмитрук. Кривий Ріг : [ДонНУЕТ], 2020. 172 с.
135. Ткач Г. С., Кудрявцева Н. С. Особливості відтворення культурноспецифічної інформації під час перекладу технічних інструкцій з англійської мови українською. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія, 2019. № 43(5). С. 148–151. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v43/part_5/42.pdf
136. Ткачук П. О. Структурно-семантичні особливості термінології дискурсу кліматичних змін та екологічних катастроф та способи відтворення її у перекладі українською мовою (на матеріалі текстів засобів масової інформації). Маг. роб., Київ, 2020. 114 с.
137. Трофимова А. С. Особенности перевода английских многокомпонентных терминов со скрытыми компонентами значения // Праці Одеського політехнічного університету: збірник статей. Одес. нац. политехн. ун-т. 2012. Вып. 1(38). С. 326 – 329.
138. Усачев В. А. Актуальные проблемы перевода научно-технических текстов в английском языке № 2 (2013): Вісник ДонНУЕТ (гуманітарні науки) № 2(58) 2013 р.
139. Харитонов І. К. Теоретична граматики сучасної англійської мови. Тернопіль: Начальна книга Богдан, 2007. С.160.
140. Хоменська І. Формування основних сегментів терміносистеми когнітивної лінгвістики (діахронічний та синхронічний аспекти) / Інна Хоменська // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2014. – № 791. – С. 169–174.
141. Циткина Ф.А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного терминоведения). – Львов: Вища школа, 1988. – 153 с.
142. Черноватий Л. Проблеми передачі вузькоспеціальної англійської термінології українською мовою / Л. Черноватий, В. Шех // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені

- Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки. - 2009. - № 81(4). – С. 109– 116.
143. Шалова О. І. Особливості науково-технічного стилю. URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Philologia/6_133001.doc.htm
144. Шемелюк А. М. Екологічні терміни у текстах публіцистичного та художнього стилів: особливості функціонування і перекладу. Маг. роб., Хмельницький, 2021. 87 с.
145. Шеремет Д. В. Методи відтворення англійських аббревіатур українською мовою / Д. В. Шеремет // Нова філологія. – 2011. – № 44. – С. 226– 229.
146. Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: енциклопедичний довідник. – К.: АртЕк, 1998. – 335 с.
147. Ajunwa E. 2015. Fidelity Challenges in Translation. Translation Journal, 2015. <https://translationjournal.net/January-2015/delity-challenges-in-translation.html>
148. Alred G. J., Brusaw C. T., Oliu W. E. Handbook of technical writing. Macmillan, 2009.
149. Abbreviations, Acronyms And Definitions. Kitsault Mine Project Environmental Assessment. [Електронний ресурс] / Режим доступу : URL:
150. BBC. British Broadcasting Corporation. URL: <https://www.bbc.com/> CNN. Cable News Network. URL: <https://edition.cnn.com/>
151. Boissière Bruno, «The EU Sustainable Development Discourse – An Analysis», L'Europe en Formation, 2009/2 (n° 352), p. 23-39. DOI : 10.3917/eufor.352.0023. URL : <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2009-2-page-23.htm>
152. Brighet H., Hamada H. Generic analysis of instructional discourse in user manuals of technical equipments and machines. PhD Thesis.
153. Byrne J. Scientific and Technical Translation Explained. Rutledge : Taylor and Francis Group LLC, 2012. 230 p

154. Byrne J. Scientific and technical translation explained: A nuts and bolts guide for beginners. Routledge, 2014 58. Byrne J. Technical translation. Usability strategies for translating technical documentation. Dordrecht: Springer, 2006. 208 p.
155. Byrne J. The coming of age of technical translation: An Introduction. The Journal of Specialized Translation, 2009. Vol. 11. P. 1-15. URL: https://www.jostrans.org/issue11/art_introduction.php
156. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
157. Colina S. Fundamentals of translation. Cambridge University Press, 2015. Costeleanu M. 2009. Difficulties in Translating Specialized Texts. Editura Eiroplus. URL: <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A3362/pdf>.
158. Derni, Ammaria. The Ecolinguistic Paradigm: An Integrationist Trend in Language Study // The International Journal of Language Society and Culture. Editors: Thao Lê and Quynh Lê. Issue 24. 2008. PP.21-31
159. Ding, D. D. The emergence of technical communication in China—Yi Jing (I Ching) the budding of a tradition. Journal of business and technical communication, 2003. Vol. 17(3). P. 319-345 65.
160. Egerton F. N. The History of Ecology: Achievements and opportunities. Part One / F. N. Egerton // Journal of the History of Biology. – 1983. – Vol. 16 (2). – P. 259-310. – Електронний носій. – Режим доступу : forsenergy.com.71058969362f3113.html
161. Esselink B. A practical guide to localization. John Benjamins Publishing, 2000. Fan H. Application of computer aided translation in technical English manual. Journal of Physics: Conference Series. IOP Publishing, 2021. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1961/1/012041/pdf>.
162. Fill A. Language and Ecology: Ecolinguistic Perspectives for 2000 and beyond/ Alwin Fill// Applied Linguistics for the 21st Century. –Tokyo, 2000. – P.60-75.

163. Ganier F. Factors affecting the processing of procedural instructions: implications for document design. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 2004. Vol. 47. P. 15-26.
164. Greenbaum S. *An Introduction To English Grammar: Second Edition*. Pearson Education Limited, 2002. 277 p.
165. Herman M. *Technical Translation Style: Clarity, Concision, Correctness*. Scientific & Technical Translation, American Translators' Association Scholarly Monograph Series, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins Publishing Co, 1993. Vol. VI.
166. Herriman J. Metadiscourse in English instruction manuals. *English for Specific Purposes*, 2022. Vol. 65. P. 120-132.
167. ISO/IEC Guide 2:1991 General terms and their definitions concerning standardization and related activities. (Загальні терміни та визначення, пов'язані зі стандартизуванням та суміжною діяльністю).
168. M.Shamsul Haque, *Environmental Discourse and Sustainable Development: Linkages and Limitations, Ethics and the Environment*, Volume 5, Issue 1, 2000, Pages 3-21, ISSN 1085-6633, [https://doi.org/10.1016/S1085-6633\(99\)00034-0](https://doi.org/10.1016/S1085-6633(99)00034-0).
(<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1085663399000340>).
169. Minnesota Department of Health. *Climate Change Vocabulary*. 2014. URL:
170. Mühlhäusler, Peter & Peace, Adrian. (2008). *Environmental Discourses*. *Annual Review of Anthropology*. 35. 10.1146/annurev.anthro.35.081705.123203.
171. Nepyivoda, Vasyl (2003). *Issues in Improving Ukrainian Terminology in the Field of Environmental Law*. *Pravo Ukrayiny*, No. 11, pp. 76 – 81. [in Ukrainian].
172. Novikau, Aliaksandr, *The Evolution of the Concept of Environmental Discourses: Is Environmental Ideologies a Useful Concept* (March 25, 2016). Western Political Science Association 2016 Annual Meeting Paper, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2754835>

173. Stibbe A. Ecolinguistics and globalization / A. Stibbe // The Blackwell Handbook of Language and Globalisation. – London: Blackwell, 2010.
174. Transboundary environmental negotiations: New approaches to global cooperation/ Edited by Lawrence Susskind, William Moomaw, Kevin Gallagher. – San Francisco, CA: John Wiley & Sons, Inc., 2000. – 464c.
175. Zerkina N. Abbreviation Semantics. Procedia / N. Zerkina, N. Kostina, S. Pitina // Social and Behavioral Sciences. – 2015. – P. 137– 142.

Список термінів, що пишуться через дефіс

№	Англійська	Українська	Спосіб перекладу
1	<i>after-care of disposal sites</i>	<i>післяексплуатаційний догляд за місцями видалення відходів</i>	Калькування
2	<i>after-closure phases</i>	<i>(після закриття об'єкта розміщення відходів видобування)</i>	Калькування
3	<i>bio-waste</i>	<i>біовідходи</i>	Калькування
4	<i>environmental decision-making</i>	<i>ухвалення рішень щодо довкілля</i>	Калькування
5	<i>equivalent global-warming potential</i>	<i>еквівалентний потенціал глобального потепління</i>	Калькування
6	<i>fine-grained waste</i>	<i>дрібнозернисті відходи</i>	Словозаміни
7	<i>lower-tier establishment</i>	<i>підприємство нижчого рівня небезпеки</i>	Калькування
8	<i>multi-fuel firing combustion plant</i>	<i>багатопаливна установка згоряння</i>	Калькування
9	<i>nitrogen-containing substance</i>	<i>речовина, що містить азот</i>	Описовий переклад
10	<i>non-governmental organisations promoting environmental protection</i>	<i>неурядові організації, які сприяють охороні довкілля</i>	Калькування
11	<i>off-shore</i>	<i>шельф</i>	Словозаміни
12	<i>on-farm combustion plants</i>	<i>спалювальні установки в господарстві</i>	Словозаміни
13	<i>on-site</i>	<i>у межах ділянки</i>	Описовий переклад
14	<i>off-site</i>	<i>поза її межами</i>	Описовий переклад

15	<i>petroleum-derived liquid fuel</i>	<i>рідке паливо нафтового походження</i>	Калькування
16	<i>post-combustion plants</i>	<i>установок допалювання</i>	Калькування
17	<i>preparing for re-use</i>	<i>підготовка до повторного використання</i>	Калькування
18	<i>re-establishment of biotopes</i>	<i>відновлення біотопів</i>	Калькування
19	<i>reports and follow-up documents</i>	<i>звіти і супровідні документи</i>	Словозаміни
20	<i>re-use</i>	<i>повторне використання</i>	Калькування
21	<i>size-selective inlet</i>	<i>розмірно-селективний повітрозбірник</i>	Калькування
22	<i>size-sorting</i>	<i>сортування за розміром</i>	Переклад за допомогою різних прийменників
23	<i>snow-covered ground</i>	<i>вкрита снігом земля</i>	Калькування
24	<i>start-up period</i>	<i>періоди пуску та зупинки</i>	Калькування
25	<i>shut-down period</i>	<i>періоди пуску та зупинки</i>	Калькування
26	<i>upper-tier establishment</i>	<i>підприємство вищого рівня небезпеки</i>	Описовий переклад
27	<i>waste co-incineration plant</i>	<i>установка із сумісного спалювання відходів</i>	Описовий переклад
28	<i>water-saturated</i>	<i>насичена водою</i>	Калькування
29	<i>water-soluble mercury species</i>	<i>різновид ртуті (розчинної у воді)</i>	Калькування

Anna Bozhenko. Rendering of Terms in the Ukrainian Translation of English Environmental Discourse Texts. – Mykolaiv, 2024.

Environmental problems concern not only journalists, but also ordinary citizens who actively comment on published articles and news sections. Lexical features of ecological discourse texts depend on the genre. The widest range of features can be observed in Internet publications, in particular, mass media.

Having analyzed the lexical features of ecological discourse texts, we can conclude that scientific, technical and regulatory texts of ecological discourse have their own lexical features. Institutional ecological discourse is characterized by the traditional means of expression, the presence of phraseological units typical for this style. The most characteristic feature of such texts is a high degree of urgency.

Based on the study of the role of ecological terms as the basis of ecological discourse texts, we determined that since ecology is an interdisciplinary field of knowledge it actively intersects with a number of special disciplines, such as biology, chemistry, physics, geology, hydrology, biogeochemistry, etc., which leads to the presence of relevant sub-discourses in environmental discourse texts. It makes the terminology of the ecological discourse heterogeneous.

Having studied the regularities of the translation of ecological discourse texts, we found that an important features of the translation of ecological discourse texts is the specific terminology used in this field and the problem of polysemy. It is also important to remember that different cultures may have different attitudes toward nature and natural resources, so when translating, it is always necessary to take into account cultural characteristics and the context in which specific terms are used.

Summarizing different approaches to the reproduction of the terms of English-language texts of environmental discourse in Ukrainian, it is worth noting that environmental terminology today is relatively new and insufficiently studied, therefore there are not enough translation techniques for the transfer of English terms of environmental discourse into Ukrainian. Among various researchers, we chose O. Gerasimova's classification for our own research.

Our linguistic analysis of the use of terms in the texts of environmental discourse allowed us to conclude that the most common type in the studied terminology are phrase terms (72%). The following structural types are most common: N+N(+N); A+N(+N); A+(+A)+N; PII+N; PI + N. The second most numerous were simple terms (24%). Complex terms were used the least (5%). The number of two-component terms in the group of terms-phrases is 46%. We also found 11% of the terms written with a hyphen in the sample.

The ratio of other methods of translation of the terms in our research material is: 7% by means of descriptive translation, 7% by using the genitive case, 2% by using different prepositions, 6% – using word replacements. Calquing was used most often (60%), because the the resulting terms in Ukrainian fit better the mentality and peculiarities of the recipient's thinking. Next, we conducted a linguistic analysis of the usage of terms in environmental discourse texts. A structural analysis of advertising-related texts showed that the most common type in the studied terminology are calquing (60%). The second largest group of translation methods was transcoding (19%).

Key words: terms, texts of environmental discourse, translation, terminology.